

HAYVANCILIK EKONOMİSİ

EDİTÖRLER

Yavuz CEVGER
Aytekin GÜNLÜ

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Yayınevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-375-190-6
Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı Hayvancılık Ekonomisi
Yayıncı Sertifika No 47518

Editörler Yavuz CEVGER
ORCID iD: 0000-0002-2806-2532
Baskı ve Cilt Göktuğ Ofset

Aytekin GÜNLÜ
ORCID iD: 0000-0002-1989-8119
Bisac Code PET000000

Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN
DOI 10.37609/akya.3399

Kütüphane Kimlik Kartı
Hayvancılık Ekonomisi / ed. Yavuz Cevger, Aytekin Günlü.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
410 s. : tablo, şekil ; 160x235 mm.
Kaynakça ve Dizin var.
ISBN 9786253751906

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Yayınevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Değerli Okuyucular,

Elinizdeki eser, Hayvancılık Ekonomisi alanındaki eğitim ve bilgi ihtiyacını karşılamayı hedefleyen, önemli olduğunu düşündüğümüz bir çalışmadır. Bu alanda uzun zamandır hissedilen kayda değer bir eksikliği gidermeyi amaçladık. Hayvancılık sektörü, sadece ekonomik kalkınma açısından değil, aynı zamanda gıda güvenliği, çevre sürdürülebilirliği ve kırsal kalkınma açısından da kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle, sektörün ekonomik boyutunu anlamak ve bu alanda etkin stratejiler geliştirebilmek için sağlam bir bilgi altyapısına duyulan ihtiyaç her zamankinden daha büyüktür.

Günümüzde her şeyin dijitalleştiği ve bilginin birkaç tıkla erişilebilir hale geldiği bir çağda, basılı kitapların gerekliliği zaman zaman sorgulanmaktadır. Ancak, distopik senaryolarla dolu bir gelecekte, teknolojinin her an erişilebilir olmayabileceğini unutmamalıyız. Elektriğin dahi lüks haline gelebileceği koşullarda, fiziksel kitapların bilgiyi saklayan ve gelecek nesillere aktaran güvenilir bir kaynak olarak önemini sürdüreceği açıktır. İnsanlık tarihi boyunca bilgiye erişim ve onu koruma mücadelesi hep sürmüştür ve bu mücadelede kitaplar en sadık yol arkadaşımız olmuştur.

Öte yandan, her şeyin mükemmel olduğu ütopyik bir geleceği düşlemek güzel bir fikir olsa da, insanlık tarihine baktığımızda bu tür bir dünya düzeninin gerçekleşme olasılığının düşük olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle, bugünün ihtiyaçlarına yanıt veren ve geleceğe hazırlıklı olmamızı sağlayan eserlere sahip çıkmamız kritik bir öneme sahiptir.

Bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen tüm yazar arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Her biri, bu alandaki bilgi ve birikimlerini paylaşarak, değerli bir eserin ortaya çıkmasına katkıda bulundu. Kitabımızın başta Hayvancılık Ekonomisi alanında çalışan öğrenci ve profesyoneller olmak üzere tüm ilgililer için faydalı bir kaynak olmasını diliyoruz.

Sevgi ve saygılarımla,
Prof. Dr. Yavuz CEVGER

İnsanlığın tarih boyunca sağlamış olduğu ilerleme ve gelişme özellikle son yıllarda baş döndüren bir hızla, adeta koşarcasına devam etmektedir. Ancak tüm bu gelişme beraberinde çok önemli ve yeni birtakım sorunlar getirmektedir. Tüm bu gelişmeye rağmen insanlığın varoluşundan beri çözmek için uğraş verdiği beslenme konusu, gıda güvenliği, gıda güvencesi ve sağlıklı gıdaya ulaşım, çevre kirliliği, küresel ısınma, gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler arasındaki gelir dağılımı adaletsizliği ile birlikte en zorlu problem olma özelliği ve önceliğini korumakta, hatta giderek daha karmaşık bir hal almaktadır.

Dünyanın en köklü meslekleri arasında yer alan Veteriner Hekimlik, Cumhuriyetimizin kuruluşunun hemen ardından çağdaş bilimsel esaslar ile ülke ekonomisine ve insanlığa önemli hizmetler vermek üzere faaliyete geçmiştir. Veteriner Hekimlik mesleği hayvan sağlığı ve hastalıkları ile mücadele etmekle beraber aynı zamanda hayvan ve hayvansal ürünleri uygun miktar, kalite ve fiyattan insanlığın hizmetine sunma ve topluma hizmet etme noktasında önemli bir çaba göstermektedir. Hiç şüphesiz bu çabanın başarılı olması için toplumun kaynaklarının etkin kullanılması gerekmektedir. Etkinlik ise mesleğin icrasında temel ekonomik kuralların uygulanması ve rehber edinilmesi ile mümkündür. Elinizdeki bu kitap bu yönde bir fayda sağlaması amacı ile öğrencilerimize ve sektörel ilgilenenlere temel bilgileri kısa öz ve anlaşılabilir olarak sunmayı amaçlamıştır. Okuyuculardan gelen eleştiri ve öneriler hiç şüphesiz daha iyisinin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Kitabın hazırlanma süreci ve ortaya çıkmasında yazarların özverisi ve gayreti önemlidir. Zira bu katkı ve fedakârlık bu eserin okuyucuya ve öğrencilere kazandırılmasını sağlayacaktır; kendilerine teşekkür ederiz. Bu kitabın okuyucularına faydalı olmasını temenni ediyorum. Sevgi ve Saygılarımla.

Prof. Dr. Aytekin GÜNLÜ

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	Ekonomi Nedir.....1 <i>Berrin ŞENTÜRK</i> <i>Hakan GÜLER</i>
BÖLÜM 2	Hayvancılık Sektörü ve Ulusal Ekonomide Yüklendiği Fonksiyonlar13 <i>Emin Ertan GÖKHAN</i> <i>Mehmet Saltuk ARIKAN</i>
BÖLÜM 3	Makroekonomik Kavramlar27 <i>Ahmet Cumhur AKIN</i> <i>Mustafa Bahadır ÇEVİRİMLİ</i> <i>Burak MAT</i>
BÖLÜM 4	Talep, Arz ve Fiyat Mekanizması51 <i>Mustafa Bahadır ÇEVİRİMLİ</i> <i>Aytekin GÜNLÜ</i> <i>Burak MAT</i>
BÖLÜM 5	İşletme Kavramı97 <i>Cevat SİPAHİ</i> <i>Ahmet Cumhur AKIN</i>
BÖLÜM 6	İşletmelerde Kuruluş Yeri Seçimi117 <i>Seyfettin TUNCEL</i> <i>Pınar AYVAZOĞLU DEMİR</i>
BÖLÜM 7	Üretim Faktörlerinin Tedariki129 <i>Yavuz CEVGER</i> <i>Arzu PEKER</i>
BÖLÜM 8	Üretim145 <i>Hasan ÇİÇEK</i> <i>Aytekin GÜNLÜ</i>

BÖLÜM 9	Pazarlama.....177 <i>Ferhan KAYGISIZ</i> <i>Pınar AYVAZOĞLU DEMİR</i>
BÖLÜM 10	Finansman.....195 <i>Murat TANDOĞAN</i> <i>Oğuz ALTIN</i>
BÖLÜM 11	Yönetim ve Organizasyon211 <i>Erol AYDIN</i> <i>Mehmet KÜÇÜKOFLAZ</i> <i>Can İsmail ZAMAN</i>
BÖLÜM 12	İşletme Sonuçlarının Değerlendirilmesi233 <i>Yavuz CEVGER</i> <i>Murat POLAT</i>
BÖLÜM 13	Hayvancılık Sektöründe Örgütlenme265 <i>Oğuz ALTIN</i> <i>Ahmet Şener YILDIZ</i> <i>Hakan MURAT</i>
BÖLÜM 14	Hayvan Sağlığı Ekonomisi277 <i>Savaş SARIÖZKAN</i> <i>Berrin ŞENTÜRK</i> <i>Arzu PEKER</i>
BÖLÜM 15	Veteriner Hekimlikte ve Hayvancılık Sektöründe Girişimcilik...297 <i>Cevat SİPAHİ</i> <i>Seyfettin TUNCEL</i>
BÖLÜM 16	Veteriner Klinik İşletmeciliği Kapsamında Temel Ekonomik Prensipler ve Yönetimsel Uygulamalar.....333 <i>Yılmaz ARAL</i> <i>Şükrü ORKAN</i>
BÖLÜM 17	Çevre ve Doğal Kaynaklar Ekonomisi355 <i>Savaş SARIÖZKAN</i> <i>Mehmet KÜÇÜKOFLAZ</i>
BÖLÜM 18	Hayvancılık Politikaları.....369 <i>Mehmet Ferit CAN</i>

YAZARLAR

Doç. Dr. Ahmet Cumhuri AKIN
Burdur Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve
İşletmeciliği AD.

Dr.Öğr.Üyesi Oğuz ALTIN
Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve
İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Yılmaz ARAL
Ankara Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Doç. Dr. Mehmet Saltuk ARIKAN
Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve
İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Erol AYDIN
Kafkas Üniversitesi, Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Mehmet Ferit CAN
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi
Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı
Ekonomisi ve İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Yavuz CEVGER
Ankara Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Doç. Dr. Mustafa Bahadır ÇEVİMLİ
Selçuk Üniversitesi Veteriner
Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Hasan ÇİÇEK
Afyon Kocatepe Üniversitesi
Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı
Ekonomisi ve İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Pınar AYVAZOĞLU DEMİR
Kırıkkale Üniversitesi Veteriner
Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Dr. Öğr. Üyesi Hakan GÜLER
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Aytekin GÜNLÜ
Selçuk Üniversitesi, Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Doç. Dr. Emin Ertan GÖKHAN
Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve
İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Ferhan KAYGISIZ
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Veteriner Fakültesi, Veterinerlik
Zootekni AD.

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KÜÇÜKOFLAZ
Kafkas Üniversitesi, Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Doç. Dr. Burak MAT
Selçuk Üniversitesi Veteriner
Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Dr. Öğr. Üyesi Hakan MURAT
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi,
Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı
Ekonomisi ve İşletmeciliği AD.

Araş. Gör. Şükrü ORKAN
Ankara Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Dr. Öğr. Üyesi Arzu PEKER
Ankara Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Dr. Öğr. Üyesi Murat POLAT
Kastamonu Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Prof. Dr. Savaş SARIÖZKAN
Erciyes Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Doç. Dr. Cevat SİPAHİ
Burdur Mehmet Akif Ersoy
Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve
İşletmeciliği AD.

Doç. Dr. Berrin ŞENTÜRK
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Dr. Öğr. Üyesi Murat TANDOĞAN
Afyon Kocatepe Üniversitesi,
Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı
Ekonomisi ve İşletmeciliği AD.

Dr. Öğr. Üyesi Seyfettin TUNCEL
Kırıkkale Üniversitesi Veteriner
Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Şener YILDIZ
Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi,
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve
İşletmeciliği AD.

Araş. Gör. Can İsmail ZAMAN
Kafkas Üniversitesi, Veteriner
Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi
ve İşletmeciliği AD.

BÖLÜM 1

Ekonomi Nedir

Berrin ŞENTÜRK¹ Hakan GÜLER²

GİRİŞ

İnsanlığı ilgilendiren önemli konuların başında yaşamın nasıl sürdürüleceği ve bununla ilgili kaynakların nasıl temin edeceği sorunu gelmektedir. Ekonomi veya iktisat bu soruna çözüm ya da çözümler aramaktadır. Genel olarak insanlığın ve ekonominin sorunsalı bu iken bireyin yanıtlaması gereken sorular daha öznedir. Örneğin; ne kadar kazanıyorum ya da günün birinde ne kadar kazanabilirim veya bu kazanca ulaşabilmek için nasıl bir eğitim almalıyım, aldığım ücretle hangi mallardan ne kadar alabilirim, enflasyon ortamında bu malları almayı sürdürebilir miyim ya da ne kadar sürdürebilirim gibi...

Ekonomi genel olarak tasarruf etmekle ilgili bir terimdir. Bir kaynağın alternatif kullanımları arasından seçim yapılarak yani daha az zaman, daha az para kullanılarak elde edilecek faydanın örneğin daha fazla sağlık, daha fazla mutluluk gibi kazanımların maksimize edilmesinin sağlanmasıdır.

Ekonomi ticarete konu olan mallar ve hizmetlerle bunların değerleri ile ilgili de bir meseledir. Sahip olunan kaynakların paylaşımı doğrudan insanla ilgili olduğundan nüfus artışıyla da yakından ilgisi vardır. Sahip olunan kaynakların kıtalara göre dahi önemli farklılıkları varken bu kaynakların hem tükenebilir olması hem de yeni teknolojilerle farklı kaynakların kullanılabilir hale gelmesi ile ekonomiye ilişkin en önemli kavramlardan biri olan zenginliğin, ülkelerde ve kıtalarda geçmişten günümüze değiştiğini ve ileride değişebileceğini göstermektedir. Örneğin petrolden yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş, araziye dayalı tarım yerine topraksız tarıma geçiş, beyaz yakalıların önemli olduğu bir yapıdan değişen endüstri ile insanı sınırlayan bir yapıya geçiş gerçekleşmektedir.

¹ Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., bsenturk@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2540-6491

² Dr.Öğr.Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., hakan.guler@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4343-6758

Rasyonel Davranıldığı Varsayımı

Rasyonellik, bireylerin içinde buldukları koşullar çerçevesinde ulaşabilecekleri en iyi seçimi yapma gayretleri anlamına gelmektedir. Burada varsayılan amaç; Tüketiciler için mutluluğu veya refahı maksimize etmek, üreticiler için de en yüksek kâr sağlamaktır. Burada rasyonel davranış, tüketicinin elde etmeyi beklediği faydayı en yüksek düzeye çıkaracak tercihler yapmasıdır. Örneğin, bir tüketici X markasını Y markasına tercih ediyor ve her iki marka da aynı fiyata satılıyorsa tercihini her ortamda X malını seçmek şeklinde kullanmalıdır.

Diğer Koşulların Değişmediği Varsayımı (Ceteris Paribus)

Ekonomi bu varsayımı ceteris paribus olarak adlandırır; Bu terim” diğer tüm durumlar sabitken” veya “öteki koşullar değişmediği sürece” anlamı taşır. Ekonomi biliminde etki etme potansiyeli olan faktörler oldukça fazladır. Bu faktörlerin bir arada değerlendirilmesi oldukça karmaşık ve zor olacak aynı zamanda da basitçe anlaşılabilir sonuçlar elde edilemeyecektir. Bu nedenle incelenen değişkenlerden biri dışında kalan diğerlerinin sabit kalması gerektiğini savunmaktadır. Bu özellik ileriki konularda anlatılacak olan arz ve talep kuramının anlaşılmasında oldukça yaygın olarak başvurulmakta ve temel ekonomik kuramların anlaşılmasında başvuru bir varsayımdır

KAYNAKLAR

- Aren S, 100 Soruda Ekonomi, El Kitabı,Türkiye Ekonomisinden Örneklerle, 6 Baskı, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1978
- Balmumcu Ö. Ekonominin İlkeleri, Adnan Menderes Üniversitesi, Söke İşletme Fakültesi, Ekonomi Bölümü, Ders Notları, 2017-2018.
- Dinler, Z. İktisada Giriş, Ekin Yayın Dağıtım, Bursa 2011
- Dutta S. (2006). Introductory Economics, New Age International (P) Limited Publishing, New Delhi, ISBN (13) : 978-81-224-2247-4.
- Harish B (2009). Nursing Health Economics, Page, 1-19; ISBN: 9788184487145 , DOI: 10.5005/jp/books/11120
- Hartung, J. A short history of livestock. Production Livestock Housing; Wageningen Academic Publishers: Wageningen, The Netherlands, 2013; pp. 21–34, ISBN 978-90-8686-217-7.
- Karalar, R. Genel İşletme. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No; 2650, Eskişehir, 2018.
- Muzari WM (2022). Crop & Livestock Production Economics, Asare Publishers, ISBN: 978-1-77929-569-9
- Smith A. (1776). The Wealth of Nations. David S. Landes, 1998. The Wealth and Poverty of Nations. Review. Archived October 11, 2012, at the Wayback Machine
- Türkay, O. İktisat Teorisine Giriş, Mikro İktisat, İmaj Yayıncılık, Ankara,1995.
- Umutlu H, Meçik O, İktisadın Diğer Bilimlerle İlişkisi: İktisat Eğitiminde Dönüşüm Hasan Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 2023, 10(2), 287-312. S.
- Yıldırım, K, Koyuncu C, Yazıcı A, Erdoğan M. Mikro İktisat, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No; 2632, Eskişehir, 2018.
- Yılmaz, N. Girişimcilik Kültürü Ders Notları I ve II, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Konya, 2018.
- <https://www.investopedia.com/terms/c/ceterisparibus.asp> , Erişim Tarihi 04.05.2024

BÖLÜM 2

Hayvancılık Sektörü ve Ulusal Ekonomide Yüklendiği Fonksiyonlar

Emin Ertan GÖKHAN¹, Mehmet Saltuk ARIKAN²

GİRİŞ

Hayvancılık sektörü, ulusal ekonominin vazgeçilmez bir parçasıdır. Hem ulusal beslenmeye katkı sağlaması hem de kırsal kalkınmayı destekleme açısından kritik bir fonksiyona sahip olan bu sektör, aynı zamanda ekonomik büyüme ve istihdam yaratma potansiyeli ile de dikkat çekmektedir. Hayvancılık, sadece et, süt, yumurta gibi temel gıda ürünlerinin üretiminde değil, aynı zamanda deri, yün ve gübre gibi çeşitli yan ürünlerin temininde de hayati öneme sahiptir. Birçok ülkede hayvancılığa dayalı sanayi önemli boyutlara ulaşmıştır. Bu bağlamda, hayvancılık sektörünün ulusal ekonomide üstlendiği görevler, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla da geniş bir perspektiften ele alınmalı ve analiz edilmelidir. Bu bölümde, hayvancılık sektörünün tarihçesi, ekonomik yapısı, katkıları ve karşılaştığı zorluklar üzerinde durularak, sektörün sürdürülebilir kalkınmadaki yeri ve önemi detaylı bir şekilde incelenmiştir.

HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN TARİHÇESİ

İnsanlık tarihinin başlangıcı, hayvancılık faaliyetleriyle sıkı bir ilişki içindedir. İlk insanlar, avcı-toplayıcı olarak yaşamlarını sürdürürken bu dönemde hayvanları avlayarak besin ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Ancak tarım devrimi olarak bilinen Neolitik Devrim’le birlikte, insanlar yerleşik hayata geçmeye ve hayvanları evcilleştirmeye başlamışlardır. Bu de-

¹ Doç.Dr., Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., eegokhan@firat.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-3124-8776

² Doç.Dr., Fırat Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., msarikan@firat.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4862-1706

lanımı, verimliliği olumsuz etkilemektedir. Hayvancılık sektörü, yeterli finansal destek ve teşviklerden tam anlamıyla faydalanamamaktadır. Kredilere erişim, sübvansiyonlar ve diğer mali destekler yetersiz kalmakta, bu da üreticilerin ihtisaslaşmasını engellemektedir. Üreticiler, ürünlerini pazara ulaştırma ve satma konusunda zorluklar yaşamaktadır. Soğuk zincir altyapısının yetersizliği, ürünlerin kalitesini düşürmekte ve kayıplara neden olmaktadır. Hayvancılık sektöründe faaliyet gösteren üreticilerin eğitim seviyesinin düşük olması, modern ve sürdürülebilir üretim tekniklerinin benimsenmesini zorlaştırmaktadır. Üreticilere yönelik eğitim ve bilinçlendirme faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir.

İklim değişikliği ve çevresel sorunlar, hayvancılığı olumsuz etkileyen faktörler arasındadır. Kuraklık, su kaynaklarının azalması ve meraların alanlarının azalması gibi sorunlar, hayvancılık faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmaktadır.

Bu sorunların çözülmesi ve hayvancılık sektörünün daha verimli hale getirilmesi için, politika yapımcıların ve ilgili kurumların daha kapsamlı ve sürdürülebilir stratejiler geliştirmesi gerekmektedir. Bu stratejiler, modern teknolojilerin kullanımını teşvik etmeli, üreticilere finansal ve eğitim desteği sağlamalı ve pazar erişimini iyileştirmelidir. Böylece Türkiye, hayvancılık sektöründen daha fazla yarar sağlayabilir ve bu sektörü ekonomik kalkınma açısından daha etkin bir şekilde kullanabilir.

Hayvancılık sektörü ulusal ekonominin dinamik ve vazgeçilmez bir parçası olarak geniş bir yelpazede önemli fonksiyonlar üstlenmektedir. Gıda güvenliğinden kırsal kalkınmaya, istihdam yaratmadan ihracat gelirlerine kadar birçok alanda sağladığı katkılar, sektörün stratejik önemini açıkça ortaya koymaktadır. Ancak, bu sektörün sürdürülebilirliğini sağlamak ve karşı karşıya olduğu zorlukları aşmak için, yenilikçi yaklaşımlar ve politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Teknolojik ilerlemeler, eğitim ve altyapı yatırımları ile desteklenen entegre bir strateji, hayvancılık sektörünün potansiyelini daha etkin bir şekilde kullanmasına olanak tanıyacaktır. Bu bağlamda, kamu ve özel sektör işbirlikleri ile hayvancılığın modernizasyonu ve verimliliğinin artırılması, ulusal ekonomiye olan katkıların sürdürülebilir bir şekilde devam etmesini sağlayacaktır. Gelecekte, hayvancılık sektörünün ulusal ekonomideki rolünün daha da güçlenmesi ve çeşitlenmesi, ekonomik kalkınmanın yanı sıra sosyal refahın artmasına da önemli katkılar sunacaktır.

KAYNAKLAR

- Adana Ticaret ve Sanayi Odası, 2023 Yılı İhracat Raporu. [Online]. 2024 Mayıs 15; Erişim: https://www.adaso.org.tr/Content/Files/raporlarFiles/2024/1/cebf7b5e-7714-454d-acfd-5cf986990f67_2023%20YILI%20İHRACAT%20RAPORU_ADASO.pdf
- Akın AC, Cevger Y. Analysis of factors affecting production costs and profitability of milk and dairy products in Turkey. *Food Science and Technology*, 2019; 39(3): 781-787.
- Barker, G. *The agricultural revolution in prehistory: why did foragers become farmers?*. Oxford: Oxford University Press; 2006.
- Cevger Y, Aral Y, Sakarya E. *Hayvancılık Ekonomisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını; 2011.

- Çevrimli M, Sakarya E. Economic analysis of beekeeping enterprises in Aegean Region, Turkey. Ankara Üniv Vet Fak Derg 2019; 66: 109-115.
- Diamond J. Tüfek, Mikrop ve Çelik. Çev: Ülker İnce. Ankara: Tübitak Popüler Bilim Kitapları; 2008.
- Erbay R. Ekonomik kalkınmada tarımın rolü: Türkiye üzerine bir değerlendirme. Balkan Sosyal Bilimler Dergisi 2013;2(4):1-16.
- Et ve Süt Kurumu 2019 Sektör Değerlendirme Raporu [Online]. 2024 Haziran 12; Erişim: https://www.esk.gov.tr/upload/Node/10255/files/Et_ve_Sut_Kurumu_2019_Sektor_Degerlendirme_Raporu.pdf
- Flanders FB, Gillespie, JR. Modern livestock and poultry production. Boston: Cengage Learning, 2016.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations, The Future of Food and Agriculture – Alternative Pathways to 2050 [Online]. 2024 Mayıs 26; Erişim: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf
- Food and Agriculture Organization, Food Balance [Online]. 2024 Mayıs 20; Erişim: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/FBS>
- Food and Agriculture Organization, Livestock's Long Shadow: Environmental Issues and Options [Online]. 2024 Mayıs 22; Erişim: <https://www.fao.org/4/a0701e/a0701e00.htm>
- Gezici M, Ünay E, Üstün K, Coşkun Mİ. Hayvancılık işletmelerinde teknoloji kullanımı ve ekonomik verimlilik. Ziraat Mühendisliği, 2023; 377: 26-32.
- Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü Kesimhane İş Yeri Sayısı [Online]. 2024 Haziran 05; Erişim: https://www.tarimorman.gov.tr/GKGM/Belgeler/DB_Gida_Isletmeleri/2012_yili_gida_sanayi_envanteri/1-5_Onay_Kesimhane_Illere_Gore_Isyeri_Sayi.pdf
- Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü Mart 2024 [Online]. 2024 Haziran 20; Erişim: <https://www.tarimorman.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/GKGM.pdf>
- Headey D, Fan S. Anatomy of a Crisis: The Causes and Consequences of Surging Food Prices. Agricultural Economics, 2008; 39(1): 375-391.
- Işık M, Gül M. Analysis of seasonal fluctuations in egg prices in Türkiye. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development 2024;24(1): 491-500.
- McLean EC. Worldwide prevalence of anaemia, WHO vitamin and mineral nutrition information system, 1993–2005. Public health nutrition, 2009; 12(4): 444-454.
- Morrison JA, Balcombe K, Bailey A, Klonaris S, Rapsomanikis G. Expenditure on Different Categories of Meat in Greece: the influence of changes. Agricultural Economics 2003; 28: 139-150.
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Agricultural Outlook 2023-2032. [Online]. 2024 Mayıs 18; Erişim: <https://www.oecd-ilibrary.org>
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Employment rate [Online]. 2024 Mayıs 20; Erişim: <https://data.oecd.org/emp/employment-rate.htm#indicator-chart>
- Organisation for Economic Co-operation and Development, Meat Consumption [Online]. 2024 Mayıs 20; Erişim: <https://data.oecd.org/agroutput/meat-consumption.htm>
- Phillips CJC. Principles of cattle production. 2nd Edition. London: CABI Publishing; 2009.
- Pıngalı P. Agricultural mechanization: adoption patterns and economic impact. Handbook of agricultural economics, 2007;3: 2779-2805.
- Raney T, Gerosa S, Khwaja Y, Skoet J, Steinfeld H, McLeod A, Cluff M. The state of food and agriculture 2009: Livestock in the balance. Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, Italy, 2009.
- Saygın Ö, Demirbaş N. Türkiye'de kırmızı et tüketimi: sorunlar ve öneriler. Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi 2018; 32(3): 567-574.
- Şentürk B, Güler H. The progress of poultry meat production in Turkey. J Anim Vet Adv, 2012; 11: 763-765.
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü 2022 Yılı Hayvancılık Sektör Raporu [Online]. 2024 Haziran 20; Erişim: <https://www.tigem.gov.tr/Folder/CarouselDosyasi/d5364eb6-320e-4bc8-86b5-e3b-c5a861e7d.pdf>

- Tarım Araştırmaları Genel Müdürlüğü Süt Sektörü Politika Belgesi [Online]. 2024 Haziran 02; Erişim: <https://124.im/GBZKEN6>
- Tarım Ekonomisi ve Politika Geliştirme Enstitüsü 2023 Kümes Hayvancılığı Durum ve Tahmin [Online]. 2024 Haziran 02; Erişim: <https://124.im/QzoH8>
- Tarım Ekonomisi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Kırmızı Et Durum ve Tahmin 2023 [Online]. 2024 Mayıs 20; Erişim: <https://124.im/MCFSy1p>
- Tarım Ekonomisi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Ürün Raporu Arıcılık 2023 [Online]. 2024 Mayıs 27; Erişim: <https://124.im/l9v0>
- The Statistical Office of the European Union, National Accounts and GDP. [Online]. 2024 Mayıs 15; Erişim: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=National_accounts_and_GDP
- Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkarlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü 2019 Yılı İpek Böceği Raporu 2023 [Online]. 2024 Mayıs 27; Erişim: <https://esnafkoop.ticaret.gov.tr/data/5d44168e-13b876433065544f/2019%20İpekböceği%20Raporu.pdf>
- Türkiye Bilimler Akademisi II. Gıda ve Sağlıklı Beslenme Sempozyumu Raporu “Su Ürünleri ve Sağlık” [Online]. 2024 Haziran 01; Erişim: <https://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/raporlar/ii.-gida-ve-saglikli-beslenme-sempozyumu-raporu-su-urunleri-ve-saglik-1>
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Türkiye Ekonomisinde Haftalık Gelişmeler ve Genel Görünüm, 28 Haziran 2024 [Online]. 2024 Mayıs 17; Erişim: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2024/06/Turkiye-Ekonomisinde-Haftalik-Gelismeler-ve-Genel-Gorunum-Raporu-_2806-2024.pdf
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü Tarım Ürünleri Daire Başkanlığı, Tarım Sektörü, [Online]. 2024 Mayıs 13; Erişim: <https://ticaret.gov.tr/data/5b8700a-513b8761450e18d81/Genel%20Tarim%20Sektörü%20Raporu.pdf>
- Türkiye İstatistik Kurumu Hayvancılık İstatistikleri [Online]. 2024 Haziran 06; Erişim: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/>
- Türkiye İstatistik Kurumu, İstihdam İşsizlik ve Ücret [Online]. 2024 Mayıs 20; Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1>
- United Nations Human Settlements Programme World Cities Report 2020: The Value of Sustainable Urbanization. [Online]. 2024 Mayıs 25; Erişim: https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/10/wcr_2020_report.pdf
- United Nations World Population Prospects 2019 Highlights [Online]. 2024 Mayıs 26; Erişim: https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Highlights.pdf
- WHO. Protein and amino acid requirements in human nutrition. Singapore: World Health Organization technical report series no: 935, 2007.
- Wolfe RR. Update on protein intake: importance of milk proteins for health status of the elderly Nutrition reviews, 2015;73:(suppl_1), 41-47.
- World Health Organization, The state of food security and nutrition in the world 2019: safeguarding against economic slowdowns and downturns [Online]. 2024 Mayıs 22; Erişim: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/16480532-17e9-4b61-b388-1d6d86414470/content>
- Zeder MA, The origins of agriculture in the Near East. Current anthropology 2011;52(4): 221-235.

BÖLÜM 3

Makroekonomik Kavramlar

Ahmet Cumhur AKIN¹, Mustafa Bahadır ÇEVİRİMLİ², Burak MAT³

GİRİŞ

Bu bölümde hayvancılık ekonomisi dersi kapsamında lisans düzeyinde öğrenilmesi gereken ya da hayvan sağlığı ekonomisi ve işletmeciliği bilim alanını bütüncül değerlendirebilmesi için gerekli olabilecek bazı makroekonomik kavramlar üzerinde durulacaktır.

Makroekonomi, iktisat biliminin üzerinde çalıştığı önemli temel alanlardan birisidir. Makroekonomi konusu itibarıyla bir ülkenin veya bölgenin ekonomik performansını, yapısını ve davranışını inceleyen bir iktisat dalıdır. Bu alanda genel olarak toplam üretim, işsizlik, enflasyon, milli gelir, ekonomik büyüme, ekonomik dalgalanmalar ve para politikaları gibi devletleri ilgilendiren ekonomik göstergeler incelenerek analiz edilir.

Veteriner hekimliği öğrencilerine bu bölümde temel düzeyde ülke ekonomisinin genel görünümünü anlayabilmeleri ve ekonomi okuryazarlıklarını geliştirebilmeleri adına makroekonomi konularından önemli görülen bazı başlıklar anlatılacaktır. Bu bağlamda bölümün alt başlıklarında sırasıyla istihdam, enflasyon ve ulusal hesaplar okuyuculara temel düzeyde verilecektir.

İSTİHDAM VE İŞSİZLİK

Dünya üzerinde ülkelerin gelişmiş ekonomiler arasına girdiğini gösteren göstergelerden birisi de istihdam düzeyidir. Ülkelerin ekonomik olarak istenilen düzeyde gelişip gelişme-

¹ Doç. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., a.cumhurakin@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-3732-0529

² Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., bahadir.cevirimli@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-5888-242X

³ Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., burakmat@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0455-8736

Gini Katsayısının Hesaplanması: Şekil 3.4'de belirtildiği üzere Lorenz eğrisinin altındaki alanı ve 45 derece doğrusu ile Lorenz eğrisi arasındaki alanı kullanarak Gini katsayısı hesaplanır. Gini katsayısı 0 ile 1 arasında bir değerdir:

0, tam eşitliği (herkesin aynı gelire sahip olması) ifade eder.

1, tam eşitsizliği (tüm gelirin tek bir kişiye ait olması) ifade eder. Gini katsayısı formülü:

Burada:

- A, 45 derece doğrusu ile Lorenz eğrisi arasındaki alandır.
- B, Lorenz eğrisinin altındaki alandır.

Özet olarak Lorenz eğrisi, gelir dağılımındaki eşitsizliği görsel olarak temsil eder ve

Gini katsayısı gibi ölçütlerle eşitsizliğin derecesini sayısal olarak ifade eder. Eğri ne kadar eğilimliyse, gelir dağılımındaki eşitsizlik o kadar büyük olur.

Gini katsayısı zenginlik, fakirlik, kişi başı gelire ilgili bir gösterge değildir. Ülkedeki Millî Gelir'in adil dağılıp dağılmadığını (ya da ne kadar adil dağıldığını) gösteren bir veridir. Dünya ortalaması 0.55-0.60'dır. Gini katsayısı 0.40'a kadar normal, 0.50 üzeri zayıf olarak değerlendirilir. En son yapılan araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de gini katsayısı 2023 yılında bir önceki göre 0,018 puan artış ile 0,433 olarak tahmin edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Aral S. Ankara üniversitesi hayvan sağlığı ekonomisi ve işletmeciliği ders notları; 1997.
- Ay S. Türkiye'de işsizliğin nedenleri: istihdam politikaları üzerine bir değerlendirme. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 2012;19(2), 321-341.
- Begg D, Vernasca G, Fischer S, Dornbusch R. EBOOK: Economics. 11th ed. McGraw Hill; 2014.
- Blanchard O, Sheen J. Macroeconomics; Australasian Edition. Pearson Higher Education AU; 2013.
- Case KE, Fair RC, Oster SM. Principles of macroeconomics. 13th ed. Pearson; 2020.
- Cevger, Y. Temel makro ekonomik konular. Sakarya E, editör. Hayvancılık Ekonomisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2011.
- Cowell FA. Measuring inequality. Oxford University Press; 2011.
- Dinler Z. İktisat. 6th ed. Ekin Basım Yayın Dağıtım; 2014.
- Dinler Z. İktisada Giriş. 18. Basım. Bursa. Ekin Basım Yayın Dağıtım; 2012.
- Dornbusch R, Fischer S, Startz R. Macroeconomics: 11th ed. McGraw-Hill/Irwin; 2010.
- Eğilmez M. İşsizlik: tanımlar ve hesaplama şekli. Erişim Adresi: [<https://www.mahfiegilmez.com/2016/04/once-ocak-2016-itibariyle-turkiyenin.html#more>] Erişim tarihi:28.07.2024.
- Eğilmez M. İstanbul: yapısal reformlar ve Türkiye: 1. Basım; 2022.
- Gökhan EE, Arıkan MS. Hayvancılık işletme ekonomisi akıl notları. 1. Basım. Ankara; 2024.
- Gündoğan N. Çalışma ekonomisi ve temel kavramlar. Gündoğan N, Biçerli MK, editör. Çalışma Ekonomisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2019. p. 7-12.
- Günlü A. Hayvan sağlığı ekonomisi ve işletmeciliği ders notları.
- ILO. International labour organization global employment trends 2022. Geneva: ILO; 2022.
- Jones CI. Macroeconomics. 4th ed. WW Norton & Company; 2016.
- Lipschitz L, Schadler S. Macroeconomics for professionals. Cambridge University Press; 2019.

- Mankiw NG. Principles of economics. 9th ed. Cengage Learning; 2021.
- McEachern WA. Economics: a contemporary introduction. South-Western, Cengage Learning; 2012.
- Milanovic B. Global inequality: a new approach for the age of globalization. Harvard University Press; 2016.
- Mitchell W, Wray LR, Watts M. Macroeconomics. Bloomsbury Publishing; 2019.
- Parasız İ. İktisadın A B C'si. 7. Basım. Bursa; 2005.
- Samuelson P, Nordhaus W. EBOOK: Economics. 19th ed. McGraw Hill; 2009.
- Şıklar İ, Alkin E, Yıldırım K, Özer M. İktisada giriş. 8. Basım. Eskişehir. AÖF; 2008.
- Telatar E. Çekirdek enflasyon: tanım ve ölçüm yöntemleri. Ekonomik Yaklaşım. 2002; 13(42-43): 105-124
- TÜİK. Tüketici fiyat endeksi ve değişim oranları. Erişim Adresi: [Üfe Tüfe Verileri] Erişim tarihi:05.07.2024.
- TÜİK. Yurt içi fiyat endeksine ilişkin açıklamalar. Erişim Adresi:[<https://data.tuik.gov.tr/Bul-ten/>] Erişim tarihi:10.07.2024.
- TÜİK. Türkiye istatistik kurumu işgücü istatistikleri mikro veri seti. Yayın No: 4738 Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu; 2023
- Uzunoğlu S, Sönmezler G. Ekonomiye giriş. 1. Basım. İstanbul; 2013.
- Ünsal EM. İktisada giriş. 3. Basım. Ankara; 2011.

BÖLÜM 4

Talep, Arz ve Fiyat Mekanizması

Mustafa Bahadır ÇEVİRİMLİ¹, Aytekin GÜNLÜ², Burak MAT³

GİRİŞ

Hayvancılık sektörünün ve genel ekonominin işleyişini anlamak için talep ve arz konularına hakim olmak şarttır. Arz ve talep kavramlarının iyi anlaşılması hem mikro hem de makro düzeyde doğru kararlar alınmasını sağlar. Üreticiler, tüketici tercihlerine uygun ürünler üretebilirken, politika yapıcılar da istikrarlı bir ekonomik ortam yaratmak için gerekli düzenlemeleri yapabilirler. Sağlıklı bir şekilde çalışan piyasa mekanizmasında fiyatlar rekabetçi bir şekilde oluşur, kaynaklar en verimli şekilde kullanılır ve tüketiciler daha geniş bir ürün yelpazesine erişebilir. Kısacası, talep ve arz dengesi, hayvancılık sektörünün ve genel olarak ekonominin sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde işlemesi için temel bir faktördür. Özellikle giderek artan gıda güvenliği, gıda güvencesi ve gıdaya erişimde alınan/alınması planlanan politika önlemlerinin başarısı bu işleyişin doğru anlaşılması ve uygulanması ile gerçekleşecektir.

TALEP KAVRAMI

Tüketiciler ihtiyaçlarını gidermek için mal ve hizmet piyasasında sınırlı gelirleri ile hangi mal ya da hizmetten ne kadar satın alacaklarına karar verirler. Bu karar sürecine, mal veya hizmetin fiyatı, tüketicinin geliri, ilişkili(rakip-tamamlayıcı) malların fiyatları, beklentiler, zevkler ve tercihler gibi birçok faktör etki etmektedir.

¹ Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., cevrimli@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5888-242X

² Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi, Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., agunlu@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1989-8119

³ Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., burakmat@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0455-8736

KAYNAKLAR

- Açıkders. <https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/176450/>
- Altınok S. İktisada giriş. Atlas Kitapevi, 112-124. Konya; 2005.
- Anonim, 2017. www.Tarimorman.gov.tr/HAYGEM/Belgeler/Projeler/Okulsütü/programı_2017B0.pdf.
- Anonim, 2024. https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/piyasalar_ve_turleri
- Anonim, 2024 https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/piyasalar_ve_turleri erişim.
- Aral S. Hayvancılık işletme ekonomisi ders notları. A.Ü. Veteriner Fakültesi, Ankara. 1996.
- Ayele S, Zemedu L, Gebremdhin B. Analysis of market structure, conduct and performance of beef cattle: The case of Dugda district, East Shoa Zone, Oromia Regional State, Ethiopia. *J Bio Agri Health* 2017;7(5):5-11.
- Begg D, Vernasca G, Fischer S, Dornbusch R. EBOOK: Economics. 11th ed. McGraw Hill; 2014.
- Beşirli M. XIX. Yüzyılın ilk yarısında tokatta fiyatlar, *Belleten* 74 (270):477-516; 2010.
- Cranfield J, Canadian Beef Demand Elasticity Study - Final report 2012. Erişim Adresi:[<https://api.semanticscholar.org/CorpusID:157162326>]. Erişim Tarihi: 10.07.2024
- Çelik K. Mikroiktisada Giriş. 2008. <https://kenancelik.net/kitaplarim/>. Erişim: Mayıs 2024.
- Dinler Z. 18. Baskı. Bursa: İktisada Giriş; 2012.
- Dinler Z. 6. Baskı. Bursa: Tarım Ekonomisi; Ekin Yayınları2008.
- Dinler Z. 9. Baskı. Bursa: İktisada Giriş, Gözden Geçirilmiş Dokuzuncu. Ekin Yayınları; 2003.
- Dinler Z. 6. Baskı. İktisat: Ekin Basım Yayın Dağıtım. 2014.
- Dwaipayan B. *Textbook on Livestock Economics Marketing and Business Management*, p 508-5011. Satish serial Publishing House Delhi, India. 2013.
- Ekinci NK. 1.Basım. Ankara: Modern Mikro İktisat; 2010.
- Ertek T. Mikroekonomiye Giriş, Basından Örneklerle, Beta Basım yayın Dağıtım AŞ. 209-227. İstanbul; 2014
- Gümüşsoy FG. Kuru soğan üretimi ve fiyat ilişkisinin ArDL Sınır Testi ve Almon Modeli İle tespit edilmesi: Örümcek Ağı Teoremi, *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi* -2021- 4(1):35-55.
- Günlü A, Çiçek H. Covid 19 Pandemisinin Ekonomik Etkileri, IV. Hayvancılık Ekonomisi Kongresi. 20-23 Ekim 2022. Antalya;2022
- Günlü A. Çiğ Süt Pazarlanmasında Süt Sanayi İşletmelerinde Firma Yoğunlaşma Oranlarının Araştırılması: Burdur İli Örneği, *Kafkas Univ Vet Fak Derg*, 2011;17 (1): 101-106.
- Gürler AZ. Genel Ekonomi 2. Baskı, Nobel Yayınları, Nobel Kitapevi Ankara; 2009
- Kappes A, Tozoneyi T, Shakil G, Railey A F, McIntyre K M, Mayberry DE, Marsh TL. Livestock health and disease economics: a scoping review of selected literature. *Front Vet Sci* 2023; 10, 1168649.
- Mankiw NG. *Principles of economics*, 9th ed. Cengage Learning. 2021.
- McEachern WA. *Economics: A contemporary introduction*. South-Western, Cengage Learning. 2012.
- Milanovic B. *Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization*. Harvard University Press. 2016.
- Parasız İ. *Mikroekonomi Modern Mikroekonomik Analize Giriş*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa;1991.
- Samuelson P, Nordhaus W. EBOOK: Economics. 19th ed. McGraw Hill; 2009.
- Sarı Y. https://web.ogu.edu.tr/Storage/YasarSari/Uploads/genel_ekonomi_2019.pdf. 2019.
- Şıklar İ, Alkin E, Yıldırım K, Özer M. 8. Basım. Eskişehir. AÖF İktisada Giriş;2008.
- Türkay O. İktisat teorisine Giriş Mikroiktisat. İmaj Yayıncılık, Ankara; 2003.
- Türkay O. Mikroiktisat Teorisi, 14. Baskı İmaj Yayıncılık, Ankara; 2010.
- Ünsal EM. 3. Basım. Ankara: İktisada Giriş; 2011.
- Ünsal EM. 10. Baskı. Mikro iktisat. Big Bang Yayınları; 2014.
- Yıldız H. 2024. <https://www.haldunyildiz.com/bolluk-paradoksu-nedir-king-yasasi/>

Bölüm 5

İşletme Kavramı

Cevat SİPAHİ¹ Ahmet Cumhuri AKIN²

GİRİŞ

Bu bölümde, işletmenin tanımı, temel özellikleri ve hayvancılık sektöründe işletme kavramı üzerinde durulacaktır. Ayrıca, işletmelerin ve hayvancılık işletmelerinin genel özellikleri ile sınıflandırmaları ve üretim biçimlerine göre hayvancılık işletmeleri ele alınacaktır.

Bu bölüm, okuyuculara işletme kavramını anlamaları ve hayvancılık sektöründe nasıl uygulandığını görmeleri için temel bilgiler sağlayacaktır. İşletmelerin temel özelliklerini ve işleyişini öğrenmek, öğrencilere ve sektördeki profesyonellere, işletme yönetimi konusundaki bilgi ve becerilerini geliştirmede yardımcı olacaktır.

İŞLETME NEDİR?

İşletme, mal ve hizmet üretmek, bunları pazara sunmak ve kâr elde etmek amacıyla faaliyet gösteren ekonomik bir birimdir. İşletmeler, ekonomik sistemin temel yapı taşlarıdır ve ekonominin büyümesi ve gelişmesi için kritik bir rol oynarlar. İşletmeler, kâr amacı gütmek yanında, topluma hizmet etmek, sosyal sorumluluk taşımak ve istihdam yaratmak gibi oldukça önemli fonksiyonlar yerine getirirler.

Tarihsel Gelişim

İşletme kavramının tarihsel gelişimi, ekonominin ve ticaretin evrimi ile paralel bir süreçler. İlk ticaret ve değişim sistemleri, tarım devrimi ile ortaya çıkmıştır. Sanayi devrimi, işletme kavramının modern anlamda şekillenmesine büyük katkı sağlamıştır. Özellikle

¹ Doç.Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., cevatsipahi@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4434-1419

² Doç.Dr. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., a.cumhurakin@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-3732-0529

Kamu İşletmeleri

Sermayelerinin yüzde elli birden fazlası kamu tüzel kişileri tarafından sağlanan işletmelerdir. Bu işletmeler kâr amacı gütmeyen ülke ekonomisine, istihdamına katkı sunarak topluma hizmet ederler.

Yabancı Sermayeli İşletmeler

Hayvancılık alanında yabancı sermayeli ve çok uluslu işletmeler genel itibariyle hayvancılığa dayalı sanayi kollarında örneğin süt sanayi işletmeleri olarak faaliyet göstermektedir. Mevcut yasalar çerçevesinde, yabancı uyruklu gerçek veya tüzel kişilerin tek başlarına ya da o ülkedeki ortaklarla kurdukları işletmelerdir. Türkiye'de yabancı gerçek ve tüzel kişilerin, tek başlarına ya da yerli sermaye ile birlikte kurabildikleri işletmeler, kuruluşlarında temel alınan kanunlara göre beş grupta toplanmıştır:

1. Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu'na göre kurulan işletmeler,
2. Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu'na göre kurulan işletmeler,
3. Petrol Kanunu'na göre kurulan işletmeler,
4. Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'na göre kurulan işletmeler,
5. Uluslararası Anlaşmalara göre kurulan işletmeler.

KAYNAKLAR

- Chandler AD. Scale and scope: the dynamics of industrial capitalism. Cambridge, MA: Harvard Univ. Press; 1990.
- Daft RL. Management. 12th ed. Stamford: Cengage Learning; 2015. ISBN: 9781305480711.
- Drucker PF. Management: tasks, responsibilities, practices. New York: Truman Talley Books; 1986. ISBN: 0-525-24463-8.
- Garnett T. Livestock-related greenhouse gas emissions: impacts and options for policy makers. Environ Sci Policy. 2009;12(4):491-503.
- Gillespie JR, Flanders FB. Modern livestock & poultry production. 8th ed. New York: Cengage Learning; 2010. ISBN: 978-1-4283-1808-3.
- Horrigan L, Lawrence RS, Walker P. How sustainable agriculture can address the environmental and human health harms of industrial agriculture. Environ Health Perspect. 2002;110(5):445-56.
- Kotler P, Armstrong G. Principles of marketing. 17th ed. Harlow: Pearson Education; 2018. ISBN: 978-1-292-22017-8.
- Kotler P, Keller KL. Marketing management. 15th ed. Harlow: Pearson Education; 2016. ISBN: 978-1-292-09262-1.
- Mankiw NG. Principles of economics. 7th ed. Stamford: Cengage Learning; 2014. ISBN: 978-1285-16587-5.
- Maslow AH. A theory of human motivation. Psychol Rev. 1943;50(4):370-96.
- Maslow AH. Motivation and personality. New York, NY: Harper & Row Publishers; 1954.
- Nardone A, Ronchi B, Lacetera N, Ranieri MS, Bernabucci U. Effects of climate changes on animal production and sustainability of livestock systems. Livest Sci. 2010;130(1-3):57-69.
- Porter ME. Competitive strategy: techniques for analyzing industries and competitors. New York:

Free Press; 1980. ISBN: 0029253608.

Radostits OM, Gay CC, Hinchcliff KW, Constable PD. Veterinary medicine: a textbook of the diseases of cattle, horses, sheep, pigs, and goats. 10th ed. London: Saunders Elsevier; 2007.

Samuelson PA, Nordhaus WD. Economics. 19th ed. New York: McGraw-Hill Education; 2009. ISBN: 978-0-07-351129-0.

Steinfeld H, Gerber P, Wassenaar T, Castel V, Rosales M, de Haan C. Livestock's long shadow: environmental issues and options. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO); 2006.

Stevenson WJ. Operations management. 13th ed. New York: McGraw-Hill Education; 2018. ISBN: 978-1-259-66747-3.

Sayın H. İşletmelerin sınıflandırılması. In: Paşaoğlu D, Erdoğan B, editors. İşletme İlkeleri. Es-kişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2012. p. Unit 3.

BÖLÜM 6

İşletmelerde Kuruluş Yeri Seçimi

Seyfettin TUNCEL¹ Pınar AYVAZOĞLU DEMİR²

İŞLETMELERDE KURULUŞ YERİ

İşletme bilimi yönünden kuruluş yeri tercihi, birçok kriter dikkate alınarak yapılan çok yönlü optimum tercih problemidir.

Kuruluş yeri tercihinde genel olarak tümden gelim yöntemi kullanılarak bir tercih yapılır. Buna göre bir yatırımcı, hangi sektörde, hangi ülkede, hangi bölgede yatırım yapacağını belirlemesi ve son olarak yatırımın yapılacağı yerin spesifik olarak tespit edilmesi gibi aşamalar sonrasında potansiyel lokasyonlar arasında optimum tercih yapar. Söz konusu aşamalar gerçekleştirilirken ana hatlarıyla yatırım kararı şekillenmeye başladığında yapılabilirlik etüdü diğer bir ifadeyle fizibilite etüdü yapılarak, planlanan yatırım kararı rasyonel hale getirilir.

Kuruluş yeri seçiminde yatırımın kapasitesi, gelecekte işin büyüme potansiyeli ve/veya karşılaşılabileceği güçlükler dikkate alındığında bütün sektörler için stratejik bir öneme sahiptir. Kuruluş yeri seçim kararı uzun dönemli ve stratejik bir karar olmasından dolayı değiştirilmesi oldukça güç ve maliyetlidir. Bu nedenle kuruluş yeri seçiminin asıl amacı, işletmenin hammadde ve mamul ihtiyaçlarını hızlı biçimde tedarik edebileceği, üretim ve pazarlama masraflarının düşük olduğu optimum yeri belirleyerek, işletme verimliliğinin dolayısıyla da kârlılığın artırılmasıdır.

¹ Dr.Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., seyfettintuncel@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0003-3575-183

² Prof.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., pinardemir80@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-7010-0475

KAYNAKLAR

- Altuntaş B. (2021). Sığır Yetiştiriciliği İşletmelerinin Tesis Yeri Seçimi İçin Bir Ahp Karar Modeli: Kırşehir İli Örneği. Ahi Evran International Conference of Scientific Research.
- Aral S. (1997). Hayvancılık İşletme Ekonomisi Ders Notları, AÜ. Vet.Fak.Yay.s.127.
- Aral Y, Cevger Y, Demir P, Aydın E. (2010). Ankara ili evcil hayvan veteriner kliniklerinin yönetsel ve ekonomik açıdan değerlendirmesi. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 16 (3), 503-508.
- Atmaca A. (2006). Yatırım projelerinin yapılabirlik etüdü değerlendirilmesi ve uygulama. Uludağ Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Aydın M. (2015). Türkiye’de Veteriner kliniklerinin kuruluş yeri seçiminde etkili faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balaban C, Güneş H. (2021). Analysis of companion animal clinics in Istanbul in terms of some physical structures, technical equipment, patients and management. Journal of Istanbul Veterinary Sciences, 5(2), 87-97.
- Bekdaş D. (2021). Yatırım Proje Değerlemesinde Yeni Yaklaşım. Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(2), 216-224.
- Cevger Y, Aral Y. (2024). Ankara üniversitesi açık erişim hayvan sağlığı ekonomisi ve işletmeciliği ders notları. Erişim adresi: <https://acikders.ankara.edu.tr/course/view.php?id=466>
- Demircioğlu O. (2010). Kuruluş yeri seçiminde çok kriterli karar verme yöntemlerinin karşılaştırılması. Y. Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.
- Demirdöğen O, Bilsen B. (2004). Organize sanayi bölgeleri için yer seçimi kararlarını etkileyen faktörler: Erzurum örneği. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4.2.
- Dosher M, Benepe O, Humphrey A, Stewart R, Lie B. (1960). SWOT analizi yöntemi. Mento Park, CA: Stanford Araştırma Enstitüsü.
- Erdoğan A.İ, Sarıözkan S. (2011). Nevşehir İli’nde veteriner klinik işletmelerinin teknik ve mali yapıları ile işletmecilik sorunlarının araştırılması. Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 8(1), 9-16.
- Gedik T, Akyüz K.C, Akyüz İ. (2005). Yatırım projelerinin hazırlanması ve değerlendirilmesi (İç Kârlılık Oranı ve Net Bugünkü Değer Yöntemlerinin İncelenmesi). Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 7(7), 51-61.
- Hakkı Eraslan İ. Güngören M. (2013). Endüstriyel kümelenmelerin iktisadi tarihi ve gelişim süreci. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12(45), 171-197.
- Kabukçuoğlu MS. (2005) Herkes için fizibilite. TUGİDEM Yayınları: Ankara.
- Küçük O. (2014). Girişimcinin kuruluş yeri kararını etkileyen farklı faktörlerin belirlenmesi: Bir alan araştırması. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29(1), 161-190.
- Özden K, Gül S, Balcı S (2012). Kobilerin yer seçim kararlarının analizi ve yer seçiminde karşılaştıkları zorluklara ilişkin bir anket çalışması. Gediz Üniversitesi 12. Üretim Araştırmaları Sempozyumu, 27 – 28 Eylül 2012, İzmir.
- Özpeynirci R. (2001). Yatırım Projeleri Kapsamında Mali Etüt Üzerine Bir Çalışma. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (5).
- Öztürk H, Yılmaz E. (2016). Türkiye’de veteriner kliniklerinin yer seçim kriterleri. TVHB Kongresi Bildirileri, 2016, 233-240.
- Uygur M. (2015). Yatırım projesi değerlendirme yöntemleri. Demiryolu Mühendisliği, 1(2), 56-59.

BÖLÜM 7

Üretim Faktörlerinin Tedariki

Yavuz CEVGER¹, Arzu PEKER²

GİRİŞ

İşletmelerde üretim faktörlerinin tedarikinin belirli ilkeler içinde yapılması zorunluluğu vardır. Bunlar insan kaynakları (personel), canlı demirbaş, makine ve ekipman, hammadde ve malzeme tedariki ve stok kontrolü başlıkları altında incelenecektir.

İNSAN KAYNAKLARI TEDARİKİ

Hayvancılık işletmelerinde insan kaynakları temini, işletmelerde verimli bir üretim gerçekleştirmek için kritik bir bileşendir. Bu süreç, hayvan ve hayvansal ürünlerin üretiminin her aşamasında ihtiyaç duyulan insan kaynaklarının tedariki, eğitimi, oryantasyonu ve yönetilmesi sürecini içerir.

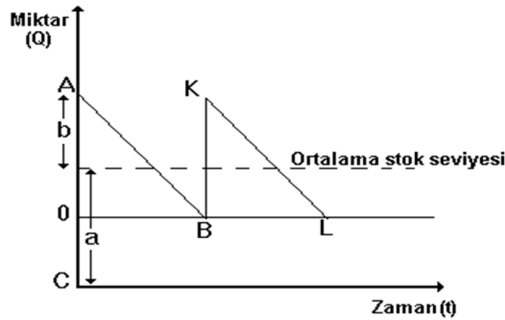
İnsan Kaynakları Planlaması

Bir işletmenin verimli ve kârlı bir şekilde faaliyet gösterebilmesinin en temel prensiplerinden biri, doğru personelin temin edilmesidir. Buradaki en önemli ilke ise “işe uygun adam” bulmaktır, “adama uygun iş” değildir. Hem vasıflı hem de vasıfsız işgücüne ihtiyaç duyan çok yönlü hayvancılık işletmelerinde, yapılandırılmış bir işe alım stratejisi, işgücünün etkin kullanımını optimize etmek ve genel üretkenliği artırmak için gereklidir.

Hayvancılık işletmelerinde etkin işe alım süreçleri, sektörün özel teknik ve operasyonel gereksinimlerini de ele almalıdır. Örneğin, orta ve büyük ölçekli hayvancılık işlet-

¹ Prof.Dr., Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., cevger@veterinary.ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2806-2532

² Dr.Öğr.Üyesi, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., agokdai@ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5509-2171

Şekil 7.3. İşletmelerde ortalama stok seviyesinin gösterimi

e) **Azami Stok:** Sade bir tanımla optimum stok miktarına eklenen ve işletmenin alabileceği stok veya işletmede en fazla bulundurulması gereken stok miktarı olarak tarif edilebilir.

Azami stok = Optimum stok + Q olarak formüle edilebilir.

Sonuç olarak etkin bir satın alma ve stok yönetimi sistemi işletmelerin kârlılığını ve verimliliğini olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle, işletmenin ihtiyaç duyduğu hammadde ve malzemenin belirli bir istatistik ve matematik yöntemle işletmeye temini önem taşımaktadır.

İşletmenin ihtiyacı olan hammadde ve malzeme;

- Uygun zamanda,
- Uygun miktarda,
- Uygun kalitede,
- Uygun fiyata ve
- Uygun kaynaktan temin edilmedir.

Hammadde ve malzeme tedarikinde bu kriterlere eksiksiz uymak, aynı zamanda işletme performansının yükseltilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Abdulmaleek O. Talent management strategies and employees' retention in chi farms ltd (ajanla farm), oyo state, nigeria. World Journal of Business and Management 2020;6(2):1.
- Achim N, Mohsin F, Ismail N. Employee commitment: through training opportunities and organization compensation system. ABRIJ 2020;6(2):81.
- Adnyana P. The concept of digitalization-based performance management in an effort to improve employee performance during the covid-19 pandemic in village-owned enterprises (bundes) throughout buleleng regency. IJSSB 2021; 5(2).
- Aral Y. Hayvancılık İşletmelerinde Girdi Tedariki ve Üretim. Hayvancılık Ekonomisi. Anadolu Üniversitesi 2019.

- Bodjrenou K, Xu M, Bomboma K. Study on determining factors of employee retention. *Open J. Soc. Sci* 2016;04(05):261-268.
- Bresk A. The impact of human resource training on employee turnover in london. *J. Hum. Resour. Manag* 2023;8(1):36-45.
- Fahn M, Zanarone G. Pay transparency under subjective performance evaluation. *SSRN Electronic Journal* 2021.
- Hostiou N, Dedieu B. A method for assessing work productivity and flexibility in livestock farms. *Animal* 2012;6(5):852-862.
- Moore S, Durst P, Ritter C, Nobrega D, Barkema H. Effects of employer management on employee recruitment, satisfaction, engagement, and retention on large us dairy farms. *JDS* 2020;103(9):8482-8493.
- NGEA P. Improving employee performance at national cereals and produce board through rewards, benefits and training & development. 2024;11(2).
- Niazi B. Training and development strategy and its role in organizational performance. *JPAG* 2011;1(2):42.
- Peterson S, Luthans F. The impact of financial and nonfinancial incentives on business-unit outcomes over time. *J. Appl. Psychol* 2006;91(1):156-165.
- Sangeetha K, Narmada C, Karishma R, Karthi K. Smart farming using iot. *Int. Res. J. Adv. Sci. Hub* 2021;3(Special Issue ICARD 3S):63-67.
- Stajković A. and Luthans F. Differential effects of incentive motivators on work performance. *Acad. Manag. J* 2001;44(3):580-590.

BÖLÜM 8

Üretim

Hasan ÇİÇEK¹, Aytekin GÜNLÜ²

GİRİŞ

Hayvansal üretimde sürdürülebilir ürün arzı için doğru yetiştirme ve besleme tekniği kadar kârlı ve verimli bir üretim anlayışı da önemlidir. Dolayısıyla hayvan yetiştiriciliğinde kaynaklar (canlı materyal, yem, işgücü) ve ürünlerin (süt, et, yumurta) ekonomik ilkelere göre yönetilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Nihai amacı maksimum kârlılık olan girişimci üretim ekonomisi kurallarına göre hareket etmelidir. Aksi halde üretim faaliyeti asıl amacından uzaklaşır.

Yatırım döneminde hangi ürünü, ne miktarda, nasıl ve kimin için üreteceğine karar veren ve işletme dönemine geçen girişimcinin şimdi şu sorulara cevap bulması gerekir:

1. Maksimum ürün miktarı ve hasılaya hangi girdi düzeyi ile ulaşılabilir?
2. Belirli bir ürün miktarı için minimum maliyetli girdi kombinasyonu ne olmalıdır?
3. Maksimum geliri sağlayacak optimum ürün bileşimi nasıl belirlenir?

Üretim ekonomisinin kaynak ve ürün yönetimine ilişkin prensipleriyle bu soruları cevaplamak mümkündür. Diğer taraftan, kaynakların ve ürünlerin fiyatları finansal parametrelerin (enflasyon, faiz oranı ve döviz kuru) de etkisinde kaldığı için söz konusu prensiplerin dikkate alınmaması üretim planlamasında ciddi zorlukların yaşanmasına sebep olur. Hayvanların reforme edilme ve kesime sevk kararında hatalı davranışlar ortaya çıkar. Üretim ekonomisi kurallarına göre hareket eden yetiştirici ise kaynakları ve ürünleri yetiştirme tekniği ve piyasa koşulları çerçevesinde doğru yöneterek özellikle işletme dışı olumsuzluklar için rasyonel çözümler üretebilir. Bu nedenle, üreticinin yetiştirme tekniği yanında, üretim ekonomisi bilgisine de ihtiyacı vardır.

¹ Prof. Dr. Afyon Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD. hascicek@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-5688-8809

² Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., agunlu@selcuk.edu.tr ORCID iD: 0000-0002-1989-8119

tiriciliğinde özellikle süt sığırcılık işletmelerinde başa baş noktası ve kârlılık analizlerinde kullanılacak pratik bir orantı da yem giderlerini aşan gelir orantısıdır. Bu amaçla işletme kârlılık analizlerinde bu rasyonun kullanılması işletmeleri değerlendirme ve analizde avantaj sağlayacaktır. Bu rasyo aşağıda verilmiştir:

Yem Giderlerini Aşan Gelir (YGAG);

$$YGAG = \frac{\text{(Yıllık Pazarlanan Süt Miktarı x Süt Satış Fiyatı)} - \text{Yem Giderleri}}{\text{Toplam Yemleme Yapılan Gün sayısı}}$$

Bu orantı özellikle toplam giderler içerisinde en önemli oransal paya sahip olan (> %50) yem giderlerini doğrudan değerlendirmeye kattığı için izlenmesi faydalı olacaktır. Bu rasyo, özellikle yem fiyatlarında, piyasada meydana gelen dalgalanmaların olduğu durumlarda işletme kârlılığı hakkında değerli ip uçları verebilir.

Kısaca hayvancılık işletmelerinde üretim sürecinin rasyonel ilkelere göre sürdürülmesi hem işletme karlılığını ve verimliliğini hem de kaynakların etkin kullanımını sağlayacak diğer yandan üretim maliyetlerinde sağlanacak tasarruf tüketicilerin daha ucuza hayvansal gıdalara erişimini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Akdoğan N. Tek düzen muhasebe sisteminde maliyet muhasebesi uygulamaları; 9. baskı. Ankara, Gazi Kitabevi; 2015.
- Akkaya Ş. Ekonometri. 1. baskı. İzmir, Anadolu Matbaacılık; 1990.
- Alçın S. İktisada giriş temel mikro ve makro iktisat. 2. baskı. Ankara, Seçkin Yayıncılık; 2024.
- Alpugan O, Demir H, Oktav M, Üner N. İşletme ekonomisi ve yönetimi. İstanbul, Beta Basım Yayım; 1997.
- Altınok S. İktisada giriş. Konya, Atlas Kitabevi; 2005. p. 112-124.
- Anonim. Erişim adresi:[<https://ruminants.ceva.pro/farm-economics>] Erişim tarihi: 25.07.2024
- Aral S. Hayvancılık işletmelerinde kârlılık ve verimlilik analizleri. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Ders Notu, Ankara; 1994.
- Bardhan D. Textbook on livestock economics marketing and business management, Delhi, India, Satish Serial Publishing House; 2013. p. 508-5011.
- Çelik K. Mikroiktisada giriş. Erişim adresi: [<https://kenancelik.net/kitaplarim/>]. Erişim tarihi: 18.06.2024
- Doğan EM. İktisada giriş, maliyet teorisi. Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Erzurum; 2012. p. 70-102.
- Ekinci NK. Modern mikroiktisat. Gözden geçirilmiş 2. baskı. Ankara, Efil Yayınevi; 2011.
- Ertek T. Mikroekonomiye giriş (basından örneklerle). 5. baskı. İstanbul, Beta Basım Yayım, 2014. p. 209-227.
- Ertürk M. İşletme biliminin temel ilkeleri, Gözden geçirilmiş 6. baskı. İstanbul, Beta Basım Yayım; 2006. p. 451-454.
- Gürler A Z. Genel ekonomi. 2. baskı. Ankara , Nobel Kitabevi; 2009.

- Gürler AZ. Analitik tarım ekonomisi. Geliştirilmiş 2. Baskı. Ankara, Nobel Kitapevi; 2012.
- John B, Penson JR, Oral Capps JR, C Parr Rosson III. Introduction to agricultural economics. New Jersey, Pearson Prentice Hall; 2002.
- Kohler H. Microeconomics. D.C. Heath and Company. Lexington, Massachusetts, Toronto.1992.
- Koyuncu C. Mikroiktisat. Yıldırım K, Erdoğan M, editör. Maliyet teorisi. T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2632 Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 1600; 2012. p. 82.107.
- Lipsey R, Steiner P, Purvis D. İktisat. Çeviri, Cilt 1. İstanbul, Bilim Teknik Yayınevi; 1984.
- Müftüoğlu T. İşletme iktisadı, Yeniden gözden geçirilmiş 8. baskı, Ankara, Turhan Kitabevi; 2013
- Okka O. Mühendislik ekonomisine giriş. 2. baskı. Ankara, Nobel yayınları; 2006.
- Öcal T. İktisat, Ankara, Gazi Üniversitesi Yayınları No: 44, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayın No: 28; 1984.
- Özçelik A. Tarım ekonomisi ve işletmeciliği. Bursa, Ekin Yayınevi; 2023.
- Parasız İ. Mikroekonomi Modern Mikroekonomik Analize Giriş. 5. baskı. Bursa, Ezgi Kitabevi Yayınları; 1991.
- Rushton J. The economics of animal health and production. CABI Publishing; 2009.
- Syrucék J, Barton L, Burdych J. Break-even point analysis for milk production – Selected EU countries. Czech, Agricultural Economics, 68 2022 (6): 199–206.
- Tecer M. İşletme ekonomisi. 2. baskı. Ankara, Yargı Yayınları; 1990.
- Toombs RE, Wikse SE, Salman MD, Klinefeleter DA, Enterprise analysis: a method to evaluate alternative production and management practices for cow/calf operations. Journal of American Veterinary Association 1993, (6) 15: 810-815.
- Türkay O. Mikroiktisat Teorisi. 14. baskı. Ankara, İmaj Yayıncılık; 2010.

BÖLÜM 9

Pazarlama

Ferhan KAYGISIZ¹ Pınar AYVAZOĞLU DEMİR²

GİRİŞ

Hayvancılık sektöründe, hayvan ve hayvansal ürünlerin pazarlamasını, hayvan ve hayvansal ürünlerin üretim aşamasından nihai tüketiciye ulaşıncaya kadar geçirmiş olduğu tüm süreci inceleyen bilim dalı olarak tanımlamak mümkündür. Hayvan ve hayvansal ürünlerin pazarlamasında, tüketicilere güvenilir, sağlıklı ve kaliteli ürün sunmanın yanı sıra hayvan refahı, hijyen, sürdürülebilirlik ve izlenebilirlik gibi unsurlar da önemli bir yer tutar.

Pazarlama faaliyetinde hem üreticilerin hem de tüketicilerin karşılıklı fayda sağladığı bir değişim söz konusudur. İşletmelerin ürettikleri ürünler tüketiciler tarafından satın alınmaktadır. Ancak tüketicilerin ürünleri alabilmeleri için ürünlerin onların ihtiyaçlarını karşılayacak özelliklere sahip olmaları gerekir. Bu nedenle pazarlama, üretimden önce tüketici araştırmasıyla başlamakta ve satış gerçekleşikten sonra da devam etmektedir. Pazarlama faaliyeti ile üretici ve tüketici arasında bir iletişim sağlanmakta, mal ve hizmetler tüketicinin istediği şekil, yer ve zamanda sunularak, onların yer, zaman ve mülkiyet faydalarının artırılmasına katkıda bulunmaktadır.

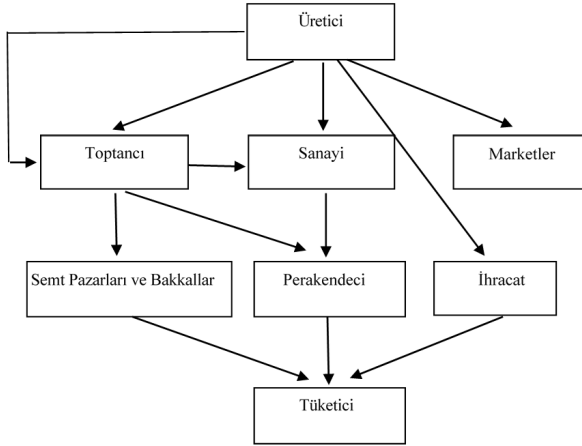
İşletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri için, tüketicilerin ihtiyaçlarını tatmin etmelerinin yanı sıra uzun dönemli bir kârı hedeflemeleri gerekmektedir. İşletmeler pazarlama hizmetini ekonomi prensiplerine göre çalışarak yaptıkları zaman başarılı olmakta ve en fazla kârı elde edebilmektedirler.

Bu bölümde, pazarlama kavramı, pazarlamanın yeri ve önemi kısaca açıklanarak; pazarlama yaklaşımları, pazarlamanın işlevleri, pazarlama karması, pazar araştırması ile canlı hayvan ve hayvansal ürün pazarlama kanalları hakkında bilgiler verilmiştir.

¹ Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Veteriner Fakültesi, Veterinerlik Zootečni AD, ferhan.kaygisiz@iuc.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4939-7849

² Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı, Ekonomisi ve İşletmeciliği AD, pinardemir80@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-7010-0475

Yumurtacı işletmeler, ürünlerini semt pazarlarına, kooperatiflere, marketlere, perakendeciye, sanayiye, toptancıya ve ihracatçı firmalara satabilmektedirler. Benzer şekilde yumurta toptancıları da üreticiden aldıkları ürünü, semt pazarlarına, marketlere, perakendeciye ve sanayiye satabilmektedir. Yumurta üreticisi bu kanallardan ulaştırılmaktadır. Ayrıca bazı büyük kooperatifler fiyatın belirlenmesinde rol oynayarak yumurta pazarlamasını başarılı bir şekilde yapmaktadırlar. Yumurta pazarlama kanalları şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6. Yumurta pazarlama kanalları

KAYNAKLAR

- Rehber E, Çetin B. Tarım ekonomisi. Bursa: Vipaş A.Ş.; 1998.
- Çetin B. Uygulamalı tarım ekonomisi. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayınevi; 2013.
- Mucuk İ. Modern İşletmecilik. 6. Baskı. İstanbul: Türkmen Kitapevi; 1996.
- Müftüoğlu T. İşletme İktisadi. 3. Baskı. Ankara: Turhan Kitapevi; 1999.
- Arıkan R. Süt ve mamülleri pazarlaması. 1. Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları. No:929; 1985.
- İnan İH. Tarım ekonomisi ve işletmeciliği. 9. Baskı. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık; 2019.
- Emeksiz F, Albayrak M, Güneş E, Özçelik A, Özer OO, Taşdan, K (2005). Türkiye'de tarımsal ürünlerin pazarlama kanalları ve araçlarının değerlendirilmesi. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi; 2005 3-7 Ocak; Ankara.
- Arıkan R, Bulut B. Kanatlı et pazarlaması ve oluşan pazarlama kanalları. Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2018; 1, 83-96.
- Demirbaş N. Tarım gıda sistemlerinde oyunun yeni kurallarına uyum açısından alternatif gıda ağları. Erişim adresi: [https://www.researchgate.net/publication/377066065_Bolum_4_Tarim_Gida_Sistemlerinde_Oyunun_Yeni_Kurallarına_Uyum_Acısından_Altaratif_Gıda_Ağları] Erişim tarihi: 01.06.2024.

- Demirbaş N. (2023). Kısa gıda tedarik zincirlerinin avantajları: gelişmelerini kısıtlayan faktörler ve öneriler. XIX. IBANESS Congress; 2023 April 08-09; Plovdiv, Bulgaria.
- McCarthy JE. Basic marketing. 7th ed.. Homewood, Illinois: Richard D. Irwin Inc; 1981. İnan
- Levy M, Weitz BA. Retailing management. 5th ed.; 2004.
- Can H, Tuncer D, Ayhan Y. Genel işletmecilik bilgileri. Ankara: Siyasal; 1996.
- Van Waterschoot W, Van Den Bulte C. The 4P classification of the marketing mix revisited. International Journal of Marketing 1992; 56, 84.
- Kotler P. Marketing management millennium edition. 10th ed.. Prentice Hall; 2002.
- Magrath AJ. When marketing services, 4 Ps are not enough. Business Horizons 1986; May-June, 44.
- Londre LS. Several concepts, terms and useful definitions help explain and aid in the understanding of marketing and related activities, including marketing concepts, marketing objectives, strategies and tactics, marketing mix (4P's), and the Nine P's (9P's) of marketing. International Journal. Londre Marketing Consultant 2017; 1(1), 6-9.
- MBA Skool. 4 R's of marketing. Retrieved July 3, 2024, Erişim adresi: [<https://www.mbaskool.com>] Erişim tarihi: 03.07.2024.
- Özboluk T. Dijital çağda girişimci pazarlama. Turkish Journal of Marketing 2018; 3(3), 223-237.
- Yıldız A, Karacıl AK. Tüketici satın alma niyetinde işletmelerin sürdürülebilir pazarlama faaliyetlerinin etkisi: Bir alan araştırması. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2023; 20(2), 709-728.
- Kavak B. Pazarlama ve pazar araştırmaları. 2. Baskı. Detay Yayınevi; 2013.
- Tatar T, Üner, MM. İşletmecilik ilkeleri. Gazi Büro Yayınları; 1992.
- Saguner R. Memleketimizde kasaplık hayvan alım ve satımı. 1. Baskı. Ankara: Yeni Desen Matbaası; 1959.
- Aral S. Hayvancılık işletme ekonomisi ders notları. Ankara: AÜ. Vet. Fak. Yay.; 1997.
- TKB. 1. Hayvancılık kongresi sonuç raporu, 1998 4-5 Kasım; Ankara.
- İçöz Y, Taşdan K, İriboy S, Berkum S. Türkiye Süt Alt Sektör Analizi. Ankara: TEAE Yayın No:159; 2007.
- DPT 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hayvancılık Özel İhtisas Komisyon Raporu. Erişim adresi: [<https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Hayvancilik>] Erişim tarihi: 01.06.2024.
- Özden, C. Türkiye ve Avrupa Birliğinde süt hayvancılığının mevcut durumu ile Avrupa Birliği Üyelik sürecinin Polonya hayvancılığına olan etkilerinin incelenmesi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. (Yüksek Lisans Tezi). 2007.
- Çınar H, Demir A, Top B, Horne P. Türkiye kanatlı eti alt sektör analizi. Çalışma Raporu. TEAE. Yayın No: 165. Ankara. 2007. Erişim adresi: [<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/Yay%C4%B1n%20Ar%C5%9Fivi/2006-2011%20Yay%C4%B1n%20Ar%C5%9Fivi/Yay%C4%B1nNo165.pdf>] Erişim tarihi: 01.06.2024.
- Karacan AR. 2009. Tarımsal pazarlama. Yaşar Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Yayınları No:1. İzmir: Meta Basım ve Matbaacılık Hizmetleri; 2009.

BÖLÜM 10

Finansman

Murat TANDOĞAN¹ Oğuz ALTIN²

GİRİŞ

Hayvancılık, insanlık tarihindeki en önemli ekonomik faaliyet alanlarından biri olmuştur. Değişen ve gelişen dünyada tarım ve hayvancılık sektörü yükledikleri ekonomik ve sosyal fonksiyonları nedeniyle giderek vazgeçilmez bir hale gelmektedir. Nitekim her geçen gün artan genç insan nüfusunun sağlıklı ve dengeli beslenmesi için gerekli olan protein ihtiyacının karşılanmasında stratejik bir öneme sahip olan hayvancılık sektörü ayrıca, ulusal kalkınmayı sağlama, sanayi ve hizmetler sektörüne istihdam yaratma, sanayileşmeye kaynak aktarma, bölgeler ve sektörler arası dengeli kalkınmaya yardımcı olmak, kırsal alandan göçü önleme ve azaltma gibi önemli ekonomik fonksiyonlar da üstlenmiştir.

Hayvancılığın insanlığa katkısı, sadece hayvansal gıda olarak değil aynı zamanda hayvancılık işletmelerinin daha fazla gelir elde etmelerine ve işletme kaynaklarının daha verimli kullanılmasına da imkân sağlar. Afetler sonucunda meydana gelen bitkisel üretim kayıplarının telafi edilmesinde yardımcı olabilir. Ayrıca işletmenin sahip olduğu arazi varlığının bir kısmında hayvancılık yapılarak işletmenin toplam geliri artırılabilir. Hayvancılığın verilen üretim özellikleri göz önüne alındığında bitkisel üretim ile birlikte yapılan hayvansal üretim, bitkisel üretimin devamlılığını da sağlamaktadır. Bu sebeple bahsi geçen iki üretim dalından birinde meydana gelebilecek bir sorun ilerleyen süreçte diğer üretim dalını da etkiler. Sonuç olarak, tüm unsurlarıyla tarımsal faaliyet tehlikeye girer.

Yukarıda bahsedilen nedenlerden dolayı tarım sektörü özelinde hayvancılık, ülkemiz için vazgeçilmez kaynaklardan bir tanesidir. Bu yüzden tarım ve hayvancılık, en başta gelişmiş ülkeler olmak üzere bütün dünyada, çeşitli metotlarla devamlı olarak desteklenmektedir.

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., mtandogan1981@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-6467-3699

² Dr.Öğr.Üyesi, Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., oguzaltin03@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7767-4781

Tarım tarafından 2022 yılında yapılan toplam poliçe sayısı 3.077.900 adet olup bunun büyük bir kısmı bitkisel ürün (%86,2) poliçelerinden oluşmaktadır. Daha sonra sırası ile büyükbaş hayvan hayat poliçeleri (%9), küçükbaş hayvan hayat poliçesi (%3), sera poliçeleri (%1,3), arıcılık poliçeleri (%0,1) ve su ürünleri hayat poliçelerinden (%0,01) meydana gelmektedir.

Tarım tarafından 2022 yılında yapılan büyükbaş hayvan hayat sigortası poliçe sayısı 278.189 adet olup sigorta bedeli 76.289.122.211 TL'dir. Devlet destek prim tutarı 1.010.175.630 TL ve ödenen hasar miktarı 694.999.871 TL olarak bildirilmiştir. Türkiye'de büyükbaş hayvan sigortası yapılan hayvan sayısının iller bazındaki durumuna baktığımızda; Toplam 4.893.625 baş sigortalı hayvanın 374.384 başı (%7,7) İzmir'de, 282.858 başı (%5,8) Aydın'da 277.148 başı (%5,7) Ankara'da 203.275 başı (%4,2) Kayseri'de, 187.133 başı Konya'da bulunmaktadır. Daha sonra sigortalı hayvanlar sırasıyla Kars (%3,3), Erzurum (%3,0), Afyonkarahisar (%2,8), Kırşehir (%2,6), Tokat (%2,5), Samsun (%2,5), Balıkesir (%2,4), Yozgat (%2,2), Sivas (%2,0), Kastamonu (1,8) ve diğer iller (%47,9) olmak üzere dağılmaktadır.

Küçükbaş hayvan hayat sigortası toplam poliçe sayısı 2022 yılında 91.148 adet olup sigorta bedeli 24.281.472.937 TL'dir. Türkiye geneli toplam 12.714.061 baş sigortalı küçükbaş hayvan varlığının %7,4'ü Ankara'da, %5,7'si Konya'da, %3,5'i Mersin'de, %3,1'i Siirt'te, %2,9'u Balıkesir'de, %2,9'u Kayseri'de, %2,7'si Antalya'da, %2,6'sı Afyonkarahisar'da bulunmaktadır.

Arıcılık üzerine 2022 yılında toplam 12.163 adet poliçe hazırlanmış olup toplam sigorta bedeli 3.218.186.900 TL'dir. Kümes hayvanları hayat sigortasına ilişkin 2022 yılında 3.113 adet poliçe düzenlenmiş olup sigorta bedeli 5.270.729.480 TL'dir. Su ürünleri hayat sigortası kapsamında 2022 yılı için 178 poliçe düzenlemiş olup sigorta bedeli 810.638.947 TL'dir.

Hayvansal üretim faaliyetinde bulunan işletmelerin geleceğini güvence altına almak ve çeşitli risklere karşı korunmak amacıyla sigorta yaptırımlarını teşvik edici girişimlere daha fazla önem verilerek bu konu hakkında farkındalık oluşturmak gerekir. Sigortalı olarak üretim faaliyetinde bulunan işletme sayısını artırmaya yönelik destekleme politikalarına ağırlık verilmelidir.

KAYNAKLAR

- Karacan AR. Tarım İşletmelerinin Finansmanı ve Tarımsal Kredi, E.Ü.Ziraat Fakültesi Yayını No: 498, İzmir; 1991
- Çetin B. Tarımsal Finansman, Nobel Akademik Yayıncılık, Güncellenmiş 4. Basım, Ankara; 2022
- Ergün OF, Bayram B. Türkiye'de Hayvancılık Sektöründe Yaşanan Değişimler. Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi. 2021; 10 (2): 158-175
- Aral, S (1986): Türkiye'de Kırmızı Et Sanayiinde Rasyonelleştirme Tedbirleri. İAV, İstanbul.

- Akman N. Dünya ve Türkiye'de Hayvansal Üretim. Ders Notu. Erişim: [http://zootekni.agri.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/353/2019/09/HAYYET-ve-BES_2019_2020_BAHAR_N0.pdf] Erişim Tarihi: 14.06.2024
- Abasov F. Kırsal Kalkınmanın Finansmanı: Tarımsal İşletmelerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2007
- Bülbül M. Tarımsal İşletmelerin Finansmanı. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara; 2006
- Sakarya E, Cevger Y, Aral Y. Hayvancılık Ekonomisi. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:2361, Eskişehir; 2011
- Aral S. Hayvancılık İşletme Ekonomisi Ders Notları. Ankara, Türkiye; 1997
- Yazıcı R. Finansal Sermaye İsrafının Önlenebilmesinde Katılım Finans Sisteminin Geliştirebileceği Faizsiz Araçlar. Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi .2020; 4 (1), 185-204
- Okka O. Analitik Finansal Yönetim. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım; 2009
- Bolak M. Finans Mühendisliği. İstanbul: Beta Basım; 1998
- Parasız İ. Modern Bankacılık Teori Ve Uygulama, Bursa: Ezgi Kitapevi Yayınları; 2007
- Kandemir F. Dünya ve Türkiye'de Tarımın Finansmanı, T.C. Ziraat Bankası'nın Türkiye Tarımının Finansmanındaki Rolü. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2010
- Erdaş H. Türkiye'de Tarımın Finansmanında Banka Kredilerinin Rolü: Edirne Bölgesi Örneği, Doktora Tezi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ; 2012
- Arıkan MS, Gökhan EE. "Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Finansman Kaynakları ve Kredi Kullanım Durumlarının Değerlendirilmesi: Elazığ İli Örneği". Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, 2019; 90(1): 43-49.
- TKDK. Erişim: [<https://www.tdk.gov.tr/>] Erişim Tarihi: 17.05.2024
- Carlı B, Gül M, Kadakođlu B, Gürsoy AK. Türkiye'de Tarımda Üretici Örgütlenmesinin Önemi ve Gelişimi, Akademia Sosyal Bilimler Dergisi - Özel Sayı, 2018; 318-329.
- IPARD. IPARD. Erişim: [https://ipard.tarimorman.gov.tr/Content/IPARDIII_TR.pdf] Erişim Tarihi: 02.06.2024
- Özaydın G, Çelik Y. Tarım Sektöründe Arge ve İnovasyon. Tarım Ekonomi Dergisi, 2019; 25(1),1-13.
- Tulgar D. Türkiye'de Tarıma Finansman Sağlayan Kuruluşlar ve Tarıma Katkıları. Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. 2008
- T.C. Resmi Gazete. Tarım Kanunu, 18 Nisan 2006 tarih ve 5488 Numaralı Kanun, RG, 25 Nisan 2006. Tarım ve Gıda Göstergeleri. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Erişim adresi: [<https://www.sbb.gov.tr/tarim-ve-gida-gostergeleri/>]. Erişim tarihi: 25.06.2024.
- 2024 Yılı Performans Programı. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı. Ocak 2024. Erişim adresi: [<https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Plan-Program-Ve-Faaliyet-Raporlari/performans-programlar%C4%B1/>]. Erişim tarihi: 25.06.2024.
- 2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Şubat 2024. Erişim adresi: [<https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Plan-Program-Ve-Faaliyet-Raporlari/faaliyet-raporlar%C4%B1>]. Erişim tarihi: 25.06.2024.
- Tarımsal Destekler. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim adresi: [<https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/>]. Erişim tarihi: 25.06.2024.
- Avrupa Birliği Sürecinde 11 No'lu Tarım ve Kırsal Kalkınma Fıslı. Avrupa Birliği Bakanlığı Tarım ve Balıkçılık Başkanlığı. Aralık 2007. Matus Basımevi Reklam ve Yay. Tic. Ltd. Şti. ISBN: 978-605-5197-45-2.
- IPARD I Programı. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK). Erişim adresi: [<https://www.tdk.gov.tr/Mevzuat>]. Erişim tarihi: 26.06.2024.
- IPARD II Programı. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK). Erişim adresi: [<https://www.tdk.gov.tr/Content/File/Mevzuat/IPARD%20II%20PROGRAMI.pdf>]. Erişim tarihi: 26.06.2024.

- IPARD III Programı. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK). Erişim adresi: [https://www.tdk.gov.tr/Content/File/Mevzuat/IPARDIII_TR.pdf]. Erişim tarihi: 26.06.2024.
- T.C. Resmi Gazete. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunu, 4 Mayıs 2007 tarih ve 5648 Numaralı Kanun, RG, 18 Mayıs 2007.
- Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM). Erişim adresi: [https://www.tarsim.gov.tr/subPage/kurum-hakkinda]. Erişim tarihi: 25.06.2024.
- T.C. Resmi Gazete. Tarım Sigortaları Kanunu, 14 Haziran 2005 tarih ve 5363 Numaralı Kanun.
- Çevrimli MB, Sakarya E. Tarsim arılı kovan sigorta uygulamaları TR32 Bölgesi Örneği, Mehmet Akif Ersoy University Journal of Health Sciences Institute, 2019; 5(1), 1-10.
- Tarsim Faaliyet Raporu 2022. Tarım Sigortaları Havuzu (Tarsim). Erişim adresi: [https://www.tarsim.gov.tr/subPage/faaliyet-raporlari]. Erişim adresi: 26.06.2024.

BÖLÜM 11

Yönetim ve Organizasyon

Erol AYDIN¹, Mehmet KÜÇÜKOFLAZ², Can İsmail ZAMAN³

GİRİŞ

Yönetim genel olarak, bir kurumun veya işletmenin kaynaklarını (insan, finans, bilgi vb.) koordine etme ve yönetme sürecidir. Organizasyon ise bir kurumun veya işletmenin yapısını ve işleyişini kurma ve düzenleme sürecidir. Yönetim ve organizasyon, birbiriyle ilişkili ve birbirini tamamlayan kavramlardır. Etkili bir yönetim için sağlam bir organizasyona, etkili bir organizasyon için ise yetkin bir yönetime ihtiyaç duyulur.

Etkili yönetim ve organizasyon, planlama, örgütlenme, yöneltme, koordinasyon ve denetim gibi temel işlemlere sahip olmalıdır.

Planlama: Hedeflerin belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşmak için stratejilerin geliştirilmesidir.

Örgütlenme: Kurumun yapısı ile işleyişinin tasarlanması ve kurulmasıdır.

Yöneltme: Çalışanların motive edilmesi, yönlendirilmesi ve denetlenmesidir.

Koordinasyon: Farklı departmanlar ve birimler arasındaki işbirliğinin sağlanmasıdır.

Denetim: Hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının değerlendirilmesi ve gerekli düzeltmelerin yapılmasıdır.

¹ Prof. Dr. Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., dr-erolaydin@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-8427-5658

² Dr. Öğr. Üyesi Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., mehmetoflaz38@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-3256-4735

³ Araş. Gör. Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., canismailzaman36@gmail.com, ORCID iD: 0009-0007-1302-1176

KAYNAKLAR

- Akyel R. Yönetimde iç kontrol, iç denetim ve dış denetim fonksiyonlarının birbirleri ile ilişkileri ve Türk kamu yönetiminde uygulanmalarının değerlendirilmesi. ÇÜSBED 2010; 19(3): 1-21.
- Asunakutlu T, Safran B, Tosun E. Kriz yönetimi üzerine bir araştırma. Dynamics 1997; 26(2): 52.
- Balcı E. Yönetimde güdüleme, ödüller ve Türk eğitim sistemindeki durum. HÜEF 1989; 4(4).
- Bayraktaroğlu S, Adıgüzel O. Sosyal hizmetlerde yönetim ve organizasyonun önemi üzerine. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi 2015; 42: 368-381.
- Buluç B. Yönetimde örgütlenme süreci. EYPD 1996; 2(4): 513-522.
- Can A. Yönetim ve yöneticilik yönünden üniversite hastanelerinin değerlendirilmesi. SDÜİİBFD 2008; 13(3), 253-275.
- Çelik A, Şimşek MŞ. Yönetim ve organizasyon. Konya: Eğitim Yayınevi; 2013.
- Demir C, Yılmaz MK, Çevirgen A. (2010). Liderlik yaklaşımları ve liderlik tarzlarına ilişkin bir araştırma. Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi 2010; 2(1): 129-152.
- Gümüştekin GE. Bilgi yönetiminin stratejik önemi. Trends in Business and Economics 2004; 18(3-4).
- Güneş G. Konaklama sektöründe çevre dostu yönetimin önemi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 2011; (1): 45-51.
- Küçüksüleymanoğlu R. Stratejik planlama süreci. Kastamonu Education Journal 2008; 16(2): 403-412.
- Namugenyi C, Nimmagadda SL, Reiners T. Design of a SWOT analysis model and its evaluation in diverse digital business ecosystem contexts. Procedia Comput Sci 2019; 159: 1145-1154.
- Rüzgar N, Kurt M. Yöneticiler aslında ne yapar? Yönetici rolleri hakkında Bursa merkezli işletmelerde bir araştırma. İşletme Araştırmaları Dergisi 2013; 5(4): 35-49.
- Satı ZE, Işık Ö (2011). İnovasyon ve stratejik yönetim sinerjisi: Stratejik inovasyon. CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi 2011; 9(2): 538-559.
- Özalp İ. Örgütlerde çatışma. AÜİİBFD 1989; 7(1): 81-114.
- Özkanan A. (2023). Orta Kademe Yöneticiler Gözüyle Yönetici ve Yöneticilik Becerileri. IJMEB 2023; 19(3): 664-683.
- Yalçınkaya M. Çağdaş okulda etkili liderlik. Ege Eğitim Dergisi 2002; 1(2).
- Yıldırım H. (2002). Toplam kalite yönetiminin temel kavramları. Öneri Dergisi 2002; 5(17): 191-202.

BÖLÜM 12

İşletme Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Yavuz CEVGER¹, Murat POLAT²

İŞLETME SONUÇLARININ ANALİZİNDE KULLANILAN KAYITLAR

Envanter Kayıtları

Envanter, işletmenin belirli bir zaman dilimindeki maddi varlıklarının, borç ve alacaklarının sayılarak, değerlendirilip liste haline getirilmesidir. Envanter kayıtları, dönem başında ve sonunda işletmenin üretimde kullandığı toprak, bina, tarımsal yapılar, aletler ve makineler, hayvanlar, borçlar ve alacaklar gibi varlıklarını kapsamaktadır.

Envanter kalemlerini düzenlemek ve takip etmek için örnek şablon Tablo 1' de gösterilmiştir.

Fiziksel Kayıtlar

İşletmedeki üretim miktarı ve verimliliği (bitkisel ve hayvansal üretim ile ürün verimlilikleri) hakkında, üretim alanlarına göre iş gücü, alet-ekipman ve yem tüketimi gibi konularda üreticiye bilgi sağlayan kayıtlardır.

Kendi yemini üreten işletmeler için hangi ürün ekildiği, kaç dekar ekim yaptığı, dekar başına aldığı verim vb. kayıtlardır. Ölen, kesilen, satın alınan veya satılan hayvanların sayılarının aylık, 3 aylık veya belirli bir dönemi kapsayan kayıtları da fiziksel kayıtlar içerisinde yer alır. Ayrıca hayvancılık alt sektörleri itibarıyla farklılık gösteren verim kayıtları da (günlük, aylık vb. süt verimi, yumurta verimi vb.) işletmelerce tutulacak fiziksel kayıtlardandır. Bununla birlikte sadece üretim ile ilgili değil aynı zamanda sağlık ile ilgili kul-

¹ Prof.Dr., Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., cevger@veterinary.ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2806-2532

² Dr.Öğr.Üyesi, Kastamonu Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., muratpolat@kastamonu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-6279-0824

teknik olmasına karşılık, yukarıda değinildiği gibi işletme düzeyinde durum zannedildiği kadar kolay değildir.

Hesaplamalarda kullanılan metodoloji ve kavramlar konusuna netlik kazandırmak gerekmektedir. Sanayi işletmelerinde olduğu gibi enflasyon muhasebesi tekniklerinin hayvancılık işletmelerinde de uygulanmasına geçilmesi sağlanmalıdır. Sağlıklı maliyet hesaplarının yapılması için ihtiyaç duyulan verilerin güvenilir bir şekilde temini bu hususta en önemli sorunlardan birisidir.

KAYNAKLAR

- Açıl, A. F. (1970). Zirai Ekonomi Ve İşletmecilik Dersleri. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Yayın No: 465. Ankara.
- Açıl, A. F. (1977). Tarımsal Ürün Maliyetlerinin Hesaplanması Ve Memleketimizde Tarımsal Ürün Maliyetlerindeki Gelişmeler. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:665, Şark Matbaası, Ankara.
- Aksöz, İ. (1972) Zirai Ekonomiye Giriş: İşletmecilik-Genel Kısım. Atatürk Üniv. Yayınları Ziraat Fak. Yayınları No:15.
- Aktuğlu, M.A. (1972) Tarım İşletmeleri ve Muhasebesi. Ege Üniv. İktisadi ve Ticari Bilimler Fak. Yayınları. No 64/24.
- Aral, S. (1989) Yüksek Lisans Ders Notları.
- Barnard, C.S. ve Nix, J.S. (1979) Farm Planning and Control. 2.Edition. Cambridge University Press.
- Boehlje, M.D. ve Eidman, V.R. (1984) Farm Management. John Wiley and Sons Press. New York.
- Bursal, N ve Ercan, Y. (1994) Maliyet Muhasebesi: İlkeler ve Uygulamalar. 5.Baskı. Der Yayınevi. İst.
- Cevger, Y. (1997) Karaman Kuzu Besi İşletmelerinde Kârlılık ve Verimlilik Analizleri. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi Cilt:44 Sayı:2-3 S.277-290. Ankara.
- Çetin B, Tipi T. (2007). Tarım Muhasebesi, Uygulamalı Örneklerle. Nobel Yayınları, Ankara, Pp. 145-150.
- Erkuş, A., Bülbül, M., T. Açıl, A.F. ve Demirci, R. (1995). Tarım Ekonomisi, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Eğitim Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayın No:5, Ankara.
- Giles, T ve Stansfield, M. (1990) The Farmer as Manager. Second Edition. CAB International.
- Gündoğmuş E, Tekelioğlu N, Gökçe G, Özgün B (2010). Economic Performance Of Sea Bass And Sea Bream Culture. Japan International Cooperation Agency Turkey Office. Special Publication No:6.
- Günlü, A. (1997). Konya İli Süt Sığırcılık İşletmelerinde Karlılık ve Verimlilik Analizleri ile İşletmelerin Üretim ve Pazarlama Sorunları. A.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara.
- Kabukçu, M.A. (1976) Elazığ İli Şeker Şirketi Besi Bölge Şefliğince Yönetilen Sığır Besi İşletmelerinin Ekonomik Analizi. Doçentlik Tezi. Elazığ.
- Kıral T, Kasnakoğlu H, Tatlıdil Ff, Fidan H, Gündoğmuş E (1999). Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Proje Raporu, 13.
- Kıral, T., Kasnakoğlu, H., 1999, Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi Ve Veri Tabanı Rehberi, Proje Raporu 1999-13, Yayın No: 37, Aralık, Ankara.
- Kıral,T., 1970.,Ziraat İşletmelerinde Defter Tutumu Şekilleri Ve Mukayesesi (Basılmamış Doktora Tezi) Ankara.
- Müftüoğlu T (2011). İşletme İktisadı. Turhan Kitapevi, Ankara.
- Oğuz C, Bayramoğlu Z (2015). Tarım Ekonomisi. Baskı, Isbn 978-605-63373-3-8, Konya

- Polat, B.K. (1997) Ankara İli Sığır Besi İşletmelerinde Karlılık ve Verimlilik Analizleri. A.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi. Ankara.
- Sakarya, E (1990) Ankara İli Kazan İlçesi Broylar Tavukçuluk İşletmelerinde Karlılık ve Verimlilik Analizleri. A.Ü.Vet.Fak.Derg. 37/2 (375-398). Ankara.
- Sakarya, E, Günlü, A (1996) Limuzin X Jersey (F1) Melezi Holştayn Irkı Tosunlarda Optimal Besi Süresinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. A.Ü.Vet.Fak.Derg. 43 (113-120). Ankara.
- Sakarya, E., 1982, Eskişehir İli Sığır Besi İşletmelerinde Besi Maliyet Ve Karlılıkları Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Doktora Tezi, Ankara.
- Sakarya, E., Aral, Y. Hayvancılık İşletmelerinde Maliyeti Oluşturan Masraf Unsurları Ve Et Sanayi İşletmelerinde Safha Maliyet Sistemi. Verimlilik Dergisi, 2008; (3):115-134.
- Tanker L (1969). İşletme İktisadı. Bilgi Basımevi, Ankara
- Taşkın, R. (1944) Ziraatte Maliyet Muhasebesi. 1.Baskı. Zerbamat Matbaası. Ankara.
- Tekant, B. (1951) Hayvancılık İşletmeleri Muhasebe, Plan, İş Programları, Maliyet Muhasebesi ve İzahnamesi. TC. Tarım Bakanlığı, Vet.İşleri Genel Md. Yeni Kitap basımevi. Konya.
- Yalçın, C. (1993). Some Farm Information Systems with Special Application to Turkey. Msc Thesis. Aberdeen University, UK.
- Yang, W.Y Zirai İşletmecilikte Tetkik ve Araştırma Metotları. Çeviren: Dr.M.Talim (1964) Ege Üniversitesi Matbaası, İzmir.
- Yılmaz, Ş., Arıkbay, C. (1990). Tarım İşletmelerinde Verimlilik Ölçümüne Uygun Kayıt Sistemlerinin Geliştirilmesi. Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları:415. Ankara.

BÖLÜM 13

Hayvancılık Sektöründe Örgütlenme

Oğuz ALTIN¹ Ahmet Şener YILDIZ² Hakan MURAT³

ÖRGÜTLENMENİN TANIMI VE ÖNEMİ

Örgüt kavramı, ortak bir amaç hedefleyerek bir araya gelen kişilerin meydana getirdiği birlik, kurum, teşkilat, teşekkül olarak tanımlanmaktadır. İnsanların tarih sürecinde din, gelenek, görenek, sosyal faktörler, yardımlaşma, ihtiyaçların tedariki ve yaşanılan sorunlar gibi nedenlerle ortak hareket etmek durumunda kaldıkları bilinmektedir. Ortak ve birlikte hareket etme özellikle feodalizmin yıkılması ve modern ulus devletlerine geçiş süreci, sanayi devrimi ve kentleşme ile örgütlü hale geçmeye başlamıştır.

Tarım ve hayvancılık alanında faaliyet gösteren üreticilerin oluşturduğu üretici örgütlenmesinin ve örgütlerin farklı birçok konuda amaçları bulunmaktadır. Bunlar;

- Kırsal alanlarda yaşayanlara sürdürülebilir bir gelir yapısı kazandırmak,
- Yeni iş olanakları sağlamak,
- Üretim maliyetlerini azaltmak,
- Çağdaş üretim için uygun ortam sağlanmasına katkıda bulunmak,
- Etkin pazarlama şartlarının oluşturulması ve piyasaya yön verme konusunda etkinlik,
- Kredi temini konusunda uygun koşulları sağlamak,
- Girişimci üretici-üye yapısını sağlamak, ortak davranış ve sorumluluk bilincini kazandırarak yaygın hale getirmek
- Ekonomik faaliyette bulunan ve/veya kırsal alanda yaşayanların yaşam refahını artırılmasına katkıda bulunmak olarak sıralanabilir.

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., oguzaltin03@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-7767-4781

² Dr.Öğr.Üyesi, Dicle Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., ahmetsener@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0001-9929-9468

³ Dr.Öğr.Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., hakanmurat@cumhuriyet.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9107-1610

- Veteriner Tavukçuluk Derneği
- Serbest Veteriner Hekimler Derneği

KAYNAKLAR

- Aral Y. Hayvansal Ürünlerde Arz-Talep ve Fiyat Mekanizması. İçinde: Sakarya E, editor. Hayvancılık Ekonomisi. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları; 2019.
- Can MF, Sakarya E. Dünya ve Türkiye'de tarım ve hayvancılık kooperatiflerinin tarihsel gelişimi, iktisadi önemi ve mevcut durumu. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi. 2012;83(1):27-36.
- ESK. Et ve Süt Kurumu. Erişim adresi: <https://www.esk.gov.tr>. Erişim tarihi: 07.07.2024.
- International Cooperative Alliance. Erişim adresi: <https://ica.coop/en/about-us/our-members/global-cooperative-network>. Erişim tarihi: 09.11.2024.
- Kumlu S, Özcan K, Grothe P. Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birlikleri. Türk Holstein Friesian Yetiştiricileri Dergisi. 1996(7).
- Kızılaslan H, Doğan HG. AB ve Türkiye'de tarım sektöründe örgütlenme ve üretici birlikleri. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 2013;8(1):146-59.
- Murat Hakan. Türkiye'de Hayvancılık Sektöründe Kooperatifler ve Üretici Birlikleri; Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliklerinin Yeri, Önemi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. 2023;5(1):1-7.
- Resmi Gazete. Kooperatifler Kanunu, 4/4/1969 tarih ve 1163 sayı.
- Seyidoğlu H. Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük(2 Baskı). 1999;16.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/>. Erişim tarihi: 07.07.2024.
- The Guidance Notes on the Cooperative Principles. Erişim adresi: <https://ica.coop/en/media/library/the-guidance-notes-on-the-co-operative-principles>. Erişim tarihi: 26.04.2024.
- TİGEM. Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü 2024. Erişim adresi: <https://www.tigem.gov.tr>. Erişim tarihi: 07.07.2024.
- TKKD. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu 2024. Erişim adresi: <https://www.tkd.gov.tr>. Erişim tarihi: 07.07.2024.
- TRGM. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü. Erişim adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/TRGM/Link/55/Uretici-Orgutleri>. Erişim tarihi: 08.11.2024.
- TVHB. III. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Sonuç Raporları. Ankara 23-25 Nisan 2010.
- TVHB. IV. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Sonuç Raporları. 30 Mart - 1 Nisan 2018, Antalya.
- TVHB. Türk Veteriner Hekimleri Birliği. Erişim adresi: <https://tvhb.org.tr>. Erişim tarihi: 07.07.2024.
- UN resolution calls for a second International Year of Cooperatives in 2025 10 Nov 2023. Erişim adresi: <https://ica.coop/en/media/library/press-releases/resolution-calls-second-international-year-cooperatives-2025>. Erişim tarihi: 25.06.2024.
- Veteriner Hekimleri Derneği. Erişim adresi: <https://www.vethekimder.org.tr/>. Erişim tarihi: 07.07.2024.

BÖLÜM 14

Hayvan Sağlığı Ekonomisi

Savaş SARIÖZKAN¹, Berrin ŞENTÜRK², Arzu PEKER³

HAYVAN SAĞLIĞI EKONOMİSİNİN TANIMI VE ÖNEMİ

Hayvan hastalıklarının hayvan sağlığı yanında insan sağlığı, gıda güvenliği, hayvan refahı ve çevre üzerinde etkileri vardır. Hayvan sağlığı ekonomisi, bulaşıcı ve bulaşıcı olmayan hayvan hastalıklarının önlenmesi, kontrol edilmesi ve ortadan kaldırılması fikrinden doğmuştur.

Hayvan sağlığı ekonomisinin bir disiplin olarak ortaya çıkışı 1960'lar ve 1970'lerde bilim ve teknolojide yaşanan gelişmelerin etkisiyle olmuştur. Veteriner epidemiyoloji alanında yaşanan gelişmeler yüksek maliyetli hastalık kontrol yöntemlerinin geliştirilmesine neden olmuştur. Bu durum hayvancılıkta maliyet ve kârlılığı etkilediğinden gerek sürü düzeyinde gerekse ulusal düzeydeki hastalık kontrol/eradikasyonunda karar vericilerin kararlarını ekonomik prensipleri esas alarak vermelerini zorunlu hale gelmiştir. Diğer yandan hayvan hastalıklarında biyolojik faktörlerin dışında sosyo-ekonomik faktörlerin etkisi de dikkate alınmaya başlanmıştır.

Hayvancılık işletmelerinde hayvanların sağlık sorunlarının ekonomik olarak değerlendirilmesi belirli hastalıkların hayvanlarda verimliliği düşürmesinin farkındalığı ile başlamıştır. Veteriner hekimlik alanında Avusturalya'da R.S Morris ve İngiltere'de P. Ellis hastalığın kontrolünde temel ekonominin genel ilkelerinin geçerli olduğunu ortaya koymuşlardır.

Hayvan sağlığı ekonomisi, 1992 yılında Dijkhuizen tarafından; "hayvan sağlığı yönetimini optimize etmede karar verme sürecini desteklemek için kavramlar, prosedürler ve verilerden oluşan bir çerçeveye sağlamayı amaçlayan disiplin" olarak tanımlanmıştır.

¹ Prof.Dr., Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., ssariozkan@erciyes.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2491-5152

² Doç.Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., bsenturk@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2540-6491

³ Dr.Öğr.Üyesi, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., agokdai@ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5509-2171

HSE alanında farklı hastalıklar için gerek yurt içi gerekse diğer ülkelerde özellikle çiftlik hayvanları (sığır, manda, koyun, keçi, domuz) üzerinde ve farklı hastalıklar özetinde (mastitis, metritis, ayak hastalıkları, echinococcosis, fasciolosis, şap vs.) çok sayıda çalışmalar yürütülmüş ve kayıplar hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalarda hastalıkların yaklaşık olarak hayvanların piyasa değerlerinin %5-10'una kadar varabilen kayıplar şekillendiği, hayvan sayılarına, hastalıkların prevalansına ve fiyatlara bağlı olarak ülke ekonomilerine de değişik ölçülerde etkilerinin olduğu ortaya konulmaktadır. Türkiye'de HSE alanında yapılan çalışmalarda genellikle deterministik-stokastik yöntemler kullanılarak hesaplamalar yapılmıştır. Gelecekte yapılması düşünülen çalışmalarda simülasyon (Ör: Monte-Carlo) tekniği üzerine yoğunlaşmak faydalı olacaktır. Diğer bir konu, çalışmalarda elde edilen bulguların rakamsal/büyükölçüm olarak karşılaştırılmasının sağlanmasıdır. Bu açıdan özellikle ulusal para biriminin yanında kayıp miktarlarını farklı para birimleriyle (\$, € gibi) vermek, milli/tarımsal gelire oranı gibi büyüklüklere oranlamak veya çığ süte eşdeğer olarak vermek karşılaştırmayı kolaylaştıracaktır.

Özetle söylemek gerekirse, Türkiye'de ve farklı ülkelerde yapılan çalışmalarda hesaplanan kayıp farklı büyüklüklerde olması hastalığın şiddetine, prevalansına, hesaba katılan kayıp kalemlerine, ürün fiyatlarına ve hayvan türüne göre değişebilmektedir. Her şeye rağmen hayvan hastalıkları nedeniyle oluşan kayıpların hesaplanması ve ortaya konulması önemlidir ve gerek işletme gerekse ulusal düzeyde karar mekanizmalarına hastalıkların düzeyinin belirlenmesi, hastalık kontrol ve eradikasyonunda kaynak tahsis kararlarında önceliklerin belirlenmesi için destek sağlamaktadır.

KAYNAKLAR

- Adamson D, Gilber W, Hamilton K, Donachie D, Rushton J. Preparing for animal health emergencies: considerations for economic evaluation. *Rev Sci Tech De L Oie* 2020; 39(2): 625-635.
- Agrawal I, Bromfield C, Varga C. Assessing and improving on-farm biosecurity knowledge and practices among swine producers and veterinarians through online surveys and an educational website in Illinois, United States. *Front. vet. sci* 2023; 10.
- Alcoba G, Ochoa C, Martins S, Castañeda R, Bolon I, Wanda F, et al. Novel transdisciplinary methodology for cross-sectional analysis of snakebite epidemiology at national scale. *PLoS Negl Trop Dis* 2021; 15(2): e0009023.
- Andersson H, Arpaia S, Bartsch D, Casacuberta J, Davies H, Jardin P, et al. Guidance on the risk assessment of food and feed from genetically modified animals and on animal health and welfare aspects. *Efsa J* 2012; 10(1): 2501.
- Barbrook-Johnson P, Badham J, Gilbert N. Uses of agent-based modeling for health communication: the tell me case study. *Health Commun* 2016; 32(8): 939-944.
- Benner C, Carabin H, SánchezSerrano LP, Budke CM, Carmena D. Analysis of the economic impact of cystic echinococcosis in Spain. *Bulletin of the World Health Organization* 2010; 88: 49-57B
- Bennett RM. The use of economic quantitative modelling techniques in livestock health and disease control decision making: A review, *Prev. Vet. Med* 1992; 13: 63-76.
- Bennett R M. The use of economic quantitative modelling techniques in livestock health and disease

- ses control decision making: A review, *Prev. Vet. Med* 1992; 13: 63-76.
- Brito P, Malerba D. Mining official data. *Intell. Data Anal* 2003; 7(6): 497-500.
- Cainzos JM, Andreu-Vazquez C, Guadagnini M, Rijpert-Duvivier A, Duffield T. A systematic review of the cost of ketosis in dairy cattle. *JDS* 2022; 105(7): 6175-6195.
- Can MF. Hayvan Sağlığı Ekonomisi alanında kullanılan modelleme teknikleri ve çeşitli modelleme çalışmaları. *Vet Hekim Der Derg* 2009; 80(3): 7-12.
- Can MF. Türkiye'de Brusella abortus ve Brusella melitensis enfeksiyonlarından kaynaklanan finansal kayıplar ve alternatif brusella kontrol stratejilerinin fayda-maliyet analizi. Doktora Tezi 2010. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği Ana Bilim Dalı.
- Christy RC, Thirunavukkarasu M. Emerging importance of animal health economics: A note. *Veterinary & Animal Sciences* 2006; 2(3): 113-117.
- Davis J. Economic decision-making in animal health and welfare. *Vet.Rec* 2014; 174(11): 274-275.
- Davis M, Rankin S, Schurer J, Cole S, Conti L, Rabinowitz P. Checklist for one health epidemiological reporting of evidence (cohere). *One Health* 2017; 4: 14-21.
- Delphino M, Mardones F, Heise J, Gallardo A, Jiménez D, Peña A, et al. Cost-effectiveness of longitudinal surveillance for *piscirickettsia salmonis* using qpcr in atlantic salmon farms (salmo salar) in chile. *J. Fish Dis* 2020; 44(3): 315-326.
- Değirmenci T, Özbakır L. Differentiating households to analyze consumption patterns: a data mining study on official household budget data. *WIREs Data. Mining. Knowl. Discov* 2017; 8(1).
- Dijkhuizen AA, Morris RS. *Animal Health Economics: principles and applications*. University of Sydney 1997. <https://edepot.wur.nl/333322>.
- Dijkhuizen AA, Van Schaik G, Huirne RBM, Kalis CHJ, Benedictus G. Cost-benefit analysis of vaccination against Para Tuberculosis in dairy cattle, *The Kenya Veterinarian* 1994; 18(2): 219-221.
- Dijkhuizen AA, Huirne RBM, Jalvingh, AW. Economic analysis of animal diseases and their control, *Prev. Vet. Med* 1995; 25: 135-149.
- Droppers W. Criterios, línea de acción y procedimientos de la oie para la formulación de normas sobre la seguridad sanitaria de los alimentos. *Rev Sci Tech De L Oie* 2006; 25(2): 805-812.
- Ellis P. An economic evaluation of the swine fever eradication programme in Great Britain. Study No 11. University of Reading. 1972; Reading 72 pp.
- FAO. A value chain approach to animal diseases risk management-Technical foundations and paratrical framework for field application. *Animal Production and Health Guidelines*. 2011; No.4. Rome.
- Fung M, Kennedy C. An integrated macroeconomic model for assessing urban sustainability. *Environ Plann B* 2005; 32(5): 639-656.
- Hady PJ, Lyoyd JW, Kaneene JB, Skidmore AL. Partial budget model for reproductive programs of dairy farm businesses. *J Dairy Sci* 1994; 77:482-491.
- Hall D, Kaiser H, Blake R. Modelling the economics of animal health control programs using dynamic programming. *Agric. Syst* 1998; 56(1): 125-144.
- Hernández-Patlán D, Téllez-Isaías G, Hernández-Velasco X, Solís-Cruz B. Editorial: technological strategies to improve animal health and production. *Front. vet. sci* 2023; 10.
- Howe K, Häsler B, Stärk K. Economic principles for resource allocation decisions at national level to mitigate the effects of disease in farm animal populations. *Epidemiol Infect* 2012; 141(1): 91-101.
- Jackson E, Waret-Szkuta A, Raboisson D, Niemi J, Aragrande M, Gethmann J, et al. Europe needs consistent teaching of the economics of animal health. *Eurochoices* 2015; 15(2): 42-49.
- Jhandai P. Diagnosis of various bacterial zoonotic diseases in human and bovine populations in haryana state under the umbrella of one health. *IJVPH* 2023; 9(3): 26-31.
- Karakurt C, Teke B, Bülbül B, Alkoyak K. Pandemics and ecological animal husbandry. *Livest. Sci* 2023; 63(1): 1-10.

- Knight-Jones TJ, Rushton J. The economic impacts of foot and mouth disease–What are they, how big are they and where do they occur? *Prev. Vet. Med* 2013; 112(3-4): 161-173.
- Küçükoflaz M, Sariözkan S. Financial losses related to placental retention in dairy herds in Turkey. *Arq. Bras. Med. Vet. Zootec* 2022; 74(6): 955-960.
- Liang D, Arnold LM, Stowe CJ, Harmon RJ, Bewley JM. Estimating US dairy clinical disease costs with a stochastic simulation model. *JDS* 2017; 100(2): 1472-1486.
- Marschik T, Kopacka I, Stockreiter S, Schmoll F, Hiesel J, Höflechner-Pörtl A, et al. The epidemiological and economic impact of a potential foot-and-mouth disease outbreak in Austria. *Front. vet. sci* 2021; 7.
- Mat B, Arikan MS, Akin AC, Çevrimli MB, Yonar H, Tekindal MA. Determination of production losses related to lumpy skin disease among cattle in Turkey and analysis using SEIR epidemic model. *BMC Vet. Res* 2021; 17: 1-10.
- McInerny JP, Turner MM. Assessing the economic effects of mastitis at the herd level using farm account data. *Proceeding of conference of the society for veterinary epidemiology and preventive medicine exeeter*, 1989; pp. 46-59.
- McInerny JP. An Economist's Approach to Estimating Disease Losses In: Howe, KS and McInerny JP (eds). *Disease in Farm Livestock: Economics and policy*, *Proceeding of Symposium in the Community Programme for Co-ordination of Agricultural Research*, 1-3 July 1987, Exeter, UK.
- McInerny JP. The Economic analysis of livestock disease: The developing framework. *Proceedings of 5th International symposium on veterinary epidemiology and economics*, Copenhagen, Denmark, 1988.
- Mehmood K, Zhang H, Sabir AJ, Abbas RZ, Ijaz M, Durrani AZ, et al. A review on epidemiology, global prevalence and economical losses of fasciolosis in ruminants. *Microb. Pathog* 2017; 109: 253-262.
- Mlangwa J, Samui K. The nature of animal health economics in relation to veterinary epidemiology. *Rev Sci Tech De L Oie* 1996; 15(3): 797-812.
- Mongoh M, Hearne R, Khaitsa M. Private and public economic incentives for the control of animal diseases: the case of anthrax in livestock. *Transbound Emerg Dis* 2008; 55(8): 319-328.
- Morand S, Lajaunie C. Outbreaks of vector-borne and zoonotic diseases are associated with changes in forest cover and oil palm expansion at global scale. *Front. vet. sci* 2021; 8.
- Morris RS. Assessing the economic value of veterinary services to primary industries. *Aust. Vet. J* 1969; 45: 295-300.
- Natzke RP, Everett RW, Guthrie RS, Keown JF, Meek AM, Merrill WG, Roberts SJ, Schmidt GH. Mastitis control program: effect on milk production. *J. Dairy Sci* 1972; 55: 1256-1260.
- Neethirajan S. Solaria- sensor-driven resilient and adaptive monitoring of farm animals. 2022. <https://doi.org/10.20944/preprints202211.0058.v1>.
- Ngategize P K, Kaneene JB. Evaluation of the economic impact of animal diseases on production: A review, *Veterinary Bulletin* 1985; 55:153-162.
- Onarheim K, Iversen J, Bloom D. Economic benefits of investing in women's health: a systematic review. *Plos One* 2016; 11(3): e0150120.
- Pendell D, Leatherman J, Schroeder T, Alward G. The economic impacts of a foot-and-mouth disease outbreak: a regional analysis. *JAAE* 2007; 39(s1): 19-33.
- Raboisson D, Ferchiou A, Piniör B, Gautier T, Sans P, Lhermie G. The Use of Meta-Analysis for the Measurement of Animal Disease Burden: Losses Due to Clinical Mastitis as an Example. *Front. Vet. Sci.* 2020; 7: 149.
- Racicot M, Cardinal A, Tremblay D, Vaillancourt J. Technologies monitoring and improving biosecurity compliance in barn anterooms. *Front. vet. sci* 2022; 9.
- Randolf TF, Saatkamp HW, Perry BD. A short History of Animal Health Economics, *Proceeding of the 10th International Symposium on Veterinary Epidemiology and Economics*.2003.
- Rapport DJ, Maffi L. Eco-cultural health, global health, and sustainability. *Ecol. Res* 2011; 26(6):1039-

- 49.
- Rich K, Winter-Nelson A, Miller G. Perfeccionamiento de modelos económicos para el análisis de enfermedades animales. *Rev Sci Tech De L Oie* 2005; 24(3): 847-856.
- Rogalski C, Simon J, Paasch U. Gesundheitsökonomische studien in der dermatologie Hautarzt 2006; 57(4): 297-302.
- Rushton J. *Economics of Animal Health and Production*, MPG Books Group, London, UK, 2009.
- Rushton J. *The economics of animal health and production*. 2008 <https://doi.org/10.1079/9781845931940.0000>.
- Sarıözkan S, Küçükoflaz M. Estimating the production losses due to cystic echinococcosis in water buffaloes (*Bubalus bubalis*) in Turkey. *Vet. Res. Commun* 2022; 1-6.
- Sarıözkan S, Küçükoflaz M. Total financial and avoidable losses due to lameness in Turkish dairy herds. *Ankara Univ Vet Fak Derg* 2024; 1-6.
- Sarıözkan S, Yalçın C. Estimating the production losses due to cystic echinococcosis in ruminants in Turkey. *Vet. Parasitol* 2009; 163(4): 330-334.
- Sarıözkan S, Yalçın C. Estimating the total cost of bovine fasciolosis in Turkey. *Ann Trop Med Parasitol (Pathogens and Global Health)* 2011; 105(6): 439- 445.
- Sarıözkan S. Türkiye’de Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Mastitis Nedeniyle Oluşan Finansal Kayıpların Tahmin Edilmesi. *Harran Üniv Vet Fak Derg* 2019; 8(2): 147-151.
- Schepers JA, Dijkhuizen AA. The economics of mastitis and mastitis control in dairy cattle: a critical analysis of estimates published since 1970, *Prev. Vet. Med* 1990; 10 (3): 213-224.
- Schepers JA. *Data Requirements and Objectives for Economic Analyses od Diseases in Farm Livestock*. Proceedings of the Conference of the Society for Veterinary Epidemiology and Preventive Medicine. Belfast, 1990.
- Shuja A, Qureshi J, Shuja N. Traditional and recent approaches for the development of animal vaccines. a review. *PJMHS* 2022; 16(12): 460-463.
- Şentürk B, Yalçın C. Production losses due to endemic foot-and-mouth disease in cattle in Turkey. *Turk J Vet Anim Sci* 2008; 32(6): 433-440.
- Thirunavukkarasu M. *Economic analysis of Mastitis in Dairy Farms*, Ph.D. thesis submitted to the Tamil Nadu Veterinary and Animal Sciences University 1996.
- Waret-Szkuta A, Raboisson D, Niemi J, Aragrande M, Gethmann J, Martins S, et al. Status report on education in the economics of animal health: results from a european survey. *J. Vet. Med. Educ* 2015; 42(1): 36-44.
- Ózsvári L. Economic cost of lameness in dairy cattle herds. *J Dairy Vet Anim Res* 2017; 6.

BÖLÜM 15

Veteriner Hekimlikte ve Hayvancılık Sektöründe Girişimcilik

Cevat SİPAHİ¹ Seyfettin TUNCEL²

GİRİŞ

Bu bölüm, veteriner hekimlik ve hayvancılık sektöründe girişimciliğin önemini ve uygulamalarını kapsamlı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Veteriner hekimler ve hayvancılık sektöründeki profesyoneller için girişimcilik, yalnızca bireysel başarı için değil, aynı zamanda sektörün sürdürülebilirliği ve gelişimi için de kritik bir rol oynamaktadır. Bu bölümde, girişimcilik kavramının tarihsel gelişiminden başlayarak, sektörde başarı ve başarısızlık nedenleri, çeşitli girişimcilik türleri ve yenilikçilik ile yaratıcılığın önemi ayrıntılı olarak incelenecektir. Ayrıca, girişimciliğin temel işletmecilik fonksiyonları, risk sermayesi, destek ve finansman sağlayan kurumlar gibi konulara da değinilecektir.

Bölüm, okuyuculara veteriner hekimlik ve hayvancılık sektöründe girişimciliğin farklı boyutlarını tanıtarak, bu alanda başarılı olmanın yollarını ve karşılaşılabilecek zorlukları anlamalarını sağlayacaktır. Girişimcilik kavramını ve tarihsel sürecini inceleyerek, sektördeki yenilikçi ve yaratıcı iş fikirlerine ilham kaynağı olacaktır.

GİRİŞİMCİLİK

Girişimcilik, ekonomik büyümenin ve toplumsal ilerlemenin önemli bir motoru olarak kabul edilir. Bu kavram, yeni iş fırsatlarını belirleme, yenilikçi çözümler geliştirme ve risk alarak bu fırsatları ekonomik değere dönüştürme sürecini ifade eder. Girişimcilik, sadece

¹ Doç.Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., cevatsipahi@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4434-1419

² Dr.Öğr.Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., seyfettintuncel@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0003-3575-183

İşletme Yönetimi ve Büyüme

İşletme faaliyete geçtikten sonra, sürekli olarak izlenmesi ve yönetilmesi gereken bir süreç başlar. İşletme yönetimi, finansal performansın izlenmesi, operasyonların optimize edilmesi ve müşteri memnuniyetinin sağlanmasını içerir. Ayrıca, işin büyümesi ve genişlemesi için yeni fırsatlar değerlendirilir ve stratejiler geliştirilir.

Girişimcilik faaliyetlerine başlarken izlenen süreçler, iş fikrinin geliştirilmesinden işletmenin büyümesine kadar uzanan bir dizi adımı içerir. Bu süreçlerin her biri, girişimcinin başarısı için kritik öneme sahiptir. Girişimciler, bu adımları dikkatle izleyerek ve stratejik kararlar alarak, iş fikirlerini başarılı bir şekilde hayata geçirebilirler. Girişimcilik yolculuğunda atılacak doğru adımlar, girişimcinin hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynar.

KAYNAKLAR

- Aaker DA. Building strong brands. New York: Free Press; 1996. ISBN 9780029001516.
- Arasti Z, Zandi F, Talebi K. Exploring the effect of individual factors on business failure in Iranian new established small businesses. *Int Bus Res.* 2012;5(4):2.
- Armstrong M, Taylor S. Armstrong's handbook of human resource management practice. 13th ed. Kogan Page Publishers; 2014.
- Audretsch DB. The entrepreneurial society. New York: Oxford University Press; 2007. ISBN 9780195183504.
- Barney J. Firm resources and sustained competitive advantage. *J Manag.* 1991;17(1):99-120.
- Barringer BR, Ireland RD. Entrepreneurship: successfully launching new ventures. 5th ed. Boston: Pearson; 2016. ISBN 9780133797190.
- Black BS, Gilson RJ. Venture capital and the structure of capital markets: banks versus stock markets. *J Financ Econ.* 1998;47(3):243-77.
- Bornstein D, Davis S. Social entrepreneurship: what everyone needs to know. Oxford University Press; 2010. ISBN 9780195396331.
- Bowen JT, Chen SL. The relationship between customer loyalty and customer satisfaction. *Int J Contemp Hosp Manag.* 2001;13(5):213-17.
- Brigham EF, Ehrhardt MC. Financial management: theory & practice. Boston: Cengage Learning; 2013.
- Burgelman RA. A process model of internal corporate venturing in the diversified major firm. *Admin Sci Q.* 1983;223-44.
- Burns P. Entrepreneurship and small business: start-up, growth and maturity. Macmillan Education UK; 2016. ISBN 9781352012521.
- Butler E. An introduction to entrepreneurship. Westminster, London: The Institute of Economic Affairs; 2020.
- Cavusgil ST, Knight G. The born global firm: an entrepreneurial and capabilities perspective on early and rapid internationalization. *J Int Bus Stud.* 2015;46:3-16.
- Cheng DSY. How to protect and increase brand equity? *J Glob Bus Manag.* 2014;10(1):9-18.
- Chesbrough H. Open innovation: the new imperative for creating and profiting from technology. Boston: Harvard Business School Press; 2003. ISBN 1578518377.
- Christensen CM, Bower JL. Customer power, strategic investment, and the failure of leading firms. *Strateg Manag J.* 1996;17(3):197-218.

- Christensen CM. The innovator's dilemma: when new technologies cause great firms to fail. Harvard Business School Press; 1997. ISBN 9780875845852.
- Christopher M. Logistics and supply chain management. 5th ed. London: Pearson; 2016.
- Combs JG, Castrogiovanni GJ. Franchising strategy: a proposed model and empirical test of franchise versus company ownership. *Acad Manag Proc.* 1993;1993(1):7-11.
- Cook J, Lynes J, Fries S. Exploring mistakes and failures in social marketing: the inside story. *Soc Mark Q.* 2021;27(1):13-31.
- Cooney TM. Entrepreneurship skills for growth-orientated businesses. In: Report for the Workshop on 'Skills Development for SMEs and Entrepreneurship; 2012. p. 1-24. Available from: https://www.oecd.org/cfe/leed/cooney_entrepreneurship_skills_HGF.pdf. Accessed on 2024 May 20.
- Davidsson P. Researching entrepreneurship. 1st ed. New York: Springer; 2005.
- Dees JG. The meaning of "social entrepreneurship". Available from: https://web.stanford.edu/class/e145/2007_fall/materials/dees_SE.pdf. Accessed on 2024 March 23.
- Deming WE. Out of the crisis. Cambridge, MA: Center for Advanced Engineering Study, Massachusetts Institute of Technology; 1986.
- Drucker PF. Innovation and entrepreneurship: practice and principles. New York: Harper & Row; 1985.
- Duckworth AL, Peterson C, Matthews MD, Kelly DR. Grit: perseverance and passion for long-term goals. *J Pers Soc Psychol.* 2007;92(6):1087.
- Dutta N, Sobel R. Entrepreneurship, fear of failure, and economic policy. *Eur J Polit Econ.* 2020;101954. DOI: 10.1016/j.ejpoleco.2020.101954.
- Eberle B. Scamper: creative games and activities for imagination development. TX: Prufrock Press; 2005.
- El Idrissi AH, Larfaoui F, Dhingra M, Johnson A, Pinto J, Sumption K. Digital technologies and implications for veterinary services. *Rev Sci Tech.* 2021;40(2):455-68.
- Elkington J. Cannibals with forks: the triple bottom line of 21st century business. Wiley; 1999. ISBN 1841120847.
- Etzkowitz H. MIT and the rise of entrepreneurial science. 1st ed. New York: Routledge; 2002. ISBN 9780415435055.
- Evans D. Social media marketing: an hour a day. Indiana: John Wiley & Sons; 2012. ISBN 9781118240540.
- Fleming L. Recombinant uncertainty in technological search. *Manag Sci.* 2001;47(1):117-32.
- Food and Agriculture Organization (FAO). Livestock's long shadow: environmental issues and options. FAO; 2006.
- Food and Agriculture Organization (FAO). The state of food and agriculture: livestock in the balance. FAO; 2009.
- Gibbs D. Sustainability entrepreneurs, ecopreneurs and the development of a sustainable economy. *Greener Manag Int.* 2006;55:63-78.
- Gompers P, Lerner J. The venture capital revolution. *J Econ Perspect.* 2001;15(2):145-68.
- Gorman M, Sahlman WA. What do venture capitalists do?. *J Bus Ventur.* 1989;4(4):231-48.
- Hall BH, Harhoff D. Recent research on the economics of patents. *Annu Rev Econ.* 2012;4:541-65.
- Hammer M. Reengineering work: don't automate, obliterate. *Harv Bus Rev.* 1990;68(4):104-12.
- Henry C, Treanor L. Entrepreneurship education and veterinary medicine: enhancing employable skills. *J Educ Train.* 2010;52:607-23. DOI: 10.1108/00400911011088944.
- Henry C. Is there a role for entrepreneurship education in veterinary medicine? A UK study. *Entrep Educ Pedagogy.* 2021;6:161-86. DOI: 10.1177/25151274211040423.
- Herzberg F. One more time: how do you motivate employees? *Harv Bus Rev.* 1968;46(1):53-62.
- Hisrich RD, Peters MP, Shepherd DA. Entrepreneurship. 12th ed. New York: McGraw-Hill Education; 2024. ISBN 1265332258.
- Hochberg YV, Ljungqvist A, Lu Y. Whom you know matters: venture capital networks and invest-

- ment performance. *J Financ.* 2007;62(1):251-301.
- Hoffman RC, Preble JF. Franchising: selecting a strategy for rapid growth. *Long Range Plan.* 1991;24(4):74-85.
- Hornngren CT, Datar SM, Rajan MV. Cost accounting: a managerial emphasis. 15th ed. London: Pearson Education; 2015.
- Imai M. Kaizen: the key to Japan's competitive success. McGraw-Hill Education; 1986. ISBN 9780075543329.
- Jaffe AB, Lerner J. Innovation and its discontents: how our broken patent system is endangering innovation and progress, and what to do about it. Princeton University Press; 2004. ISBN 9780691127941.
- Kaplan AM, Haenlein M. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Bus Horiz.* 2010;53(1):59-68.
- Kaplan SN, Strömberg P. Characteristics, contracts, and actions: evidence from venture capitalist analyses. *J Financ.* 2004;59(5):2177-210.
- Kashala DM. Evaluation of the effects of political instability on entrepreneurial activities: the case of the Democratic Republic of Congo [dissertation]. Cape Town: Cape Peninsula University of Technology; 2015.
- Keller KL. Strategic brand management: building, measuring and managing brand equity. 3rd ed. Upper Saddle River: Pearson Prentice Hall; 2008.
- Khan SA, Zia S, Wajahat A, Khokhar M, Siddiqui AA, Ali SQ. Why new businesses fail due to ineffective services in marketing strategy. *Webology.* 2022;19(3).
- Khan SA, Zia S, Wajahat A, Khokhar M, Siddiqui AA, Ali SQ. Why new businesses fail due to ineffective services in marketing strategy. *Webology.* 2022;19(3):2315-24.
- Kirkwood J, Walton S. What motivates ecopreneurs to start businesses? *Int J Entrep Behav Res.* 2010;16(3):204-28. DOI: 10.1108/13552551011042799.
- Kirzner IM. Competition and entrepreneurship. Chicago: Liberty Fund; 2013. ISBN 0865978468.
- Kortum S, Lerner J. Assessing the contribution of venture capital to innovation. *RAND J Econ.* 2000;31(4):674-92.
- Kotler P, Keller KL. Marketing management. 14th ed. Harlow: Pearson Education Limited; 2016.
- Kotler P. Marketing management. 11th ed. Pearson Education; 2003. ISBN 9788178086545.
- Kotter JP. A force for change: how leadership differs from management. New York: Free Press; 1990.
- Kuratko DF. Entrepreneurship: theory, process, practice. 12th ed. Boston: Cengage Learning; 2020. ISBN 9780357899502.
- Lafontaine F, Shaw KL. The dynamics of franchise contracting: evidence from panel data. *J Polit Econ.* 1999;107(5):1041-80.
- Landes DS. The unbound Prometheus: technological change and industrial development in Western Europe from 1750 to the present. Cambridge: Cambridge University Press; 1969.
- Lane A, Mallett O, Wapshott R. Failure and entrepreneurship: practice, research, and pedagogy. *J Small Bus Entrep.* 2018;31:97-99. DOI: 10.1080/08276331.2018.1518072.
- Laverty M, Littel C. Entrepreneurship. OpenStax, Houston, Texas; 2020. p. 443-66. ISBN 9781947172692.
- Levitt T. Exploit the product life cycle. *Harv Bus Rev.* 1965;43(6):81-94.
- Link AN, Scott JT. US science parks: the diffusion of an innovation and its effects on the academic missions of universities. In: Universities and the Entrepreneurial Ecosystem. Edward Elgar Publishing; 2017. p. 3-36.
- Li Y, Li B, Lu T. Founders' creativity, business model innovation, and business growth. *Front Psychol.* 2022;13:892716. PMID: 35756233. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.892716.
- Lussier R, Pfeifer S. A comparison of business success versus failure variables between U.S. and Central Eastern Europe Croatian entrepreneurs. *Entrep Theory Pract.* 2000;24:59-67. DOI: 10.1177/104225870002400404.

- Madan LM. Animal biotechnology: applications and economic implications in developing countries. *Rev Sci Tech*. 2005;24(1):127-39.
- Mair J, Marti I. Social entrepreneurship research: a source of explanation, prediction, and delight. *J World Bus*. 2006;41(1):36-44.
- Mazzoleni R, Nelson RR. The benefits and costs of strong patent protection: a contribution to the current debate. *Res Policy*. 1998;27(3):273-84.
- McDermott JJ. Veterinary institutions in the developing world: current status and future needs. *Emerg Infect Dis*. 2004;10(12):2266-7. DOI: 10.3201/eid1012.040791.
- McDonald M, Wilson H. *Marketing plans: how to prepare them, how to profit from them*. 8th ed. John Wiley & Sons; 2016. ISBN 9781119217138.
- McDougall PP, Oviatt BM. International entrepreneurship: the intersection of two research paths. *Acad Manag J*. 2000;43(5):902-6.
- Mhlahlo LP, Venter R. The role of mentorship in transference of entrepreneurial learning: Johannesburg exempted micro enterprises and practitioners' perspectives [dissertation]. Johannesburg: University of the Witwatersrand; 2017.
- Mintzberg H. *The nature of managerial work*. New York: Harper and Row Publishers, Inc.; 1973. ISBN 9780060445560.
- Mulgan G. The process of social innovation. *Innov Technol Gov Global*. 2006;1(2):145-62.
- Mungal A, Garbharran HL. Cash management challenges of small businesses in a developing community. *Mediterr J Soc Sci*. 2014;5(27):11-21.
- Nani GV. Pioneer or imitate? An analysis of business imitations. *Probl Perspect Manag*. 2016;14(3):691-7.
- Noe RA. *Employee training and development*. 7th ed. New York: McGraw-Hill Education; 2017.
- OECD. *Enhancing the contributions of SMEs in a global and digitalized economy*. 2017. Available from: <https://www.oecd.org/mcm/documents/C-MIN-2017-8-EN.pdf>. Accessed on 2024 April 23.
- Osborn AF. *Applied imagination: principles and procedures of creative problem-solving*. Scribner; 1953.
- Penman SH. *Financial statement analysis and security valuation*. 5th ed. New York: McGraw-Hill Education; 2013.
- Phan PH, Siegel DS, Wright M. Science parks and incubators: observations, synthesis and future research. *J Bus Ventur*. 2005;20(2):165-82.
- Pinchot G. *Intrapreneuring: why you don't have to leave the corporation to become an entrepreneur*. New York: Harper & Row; 1985.
- Porter ME. *Competitive strategy: techniques for analyzing industries and competitors*. New York: Free Press; 1980.
- Power M, Ashby S, Ashby T. *Risk culture in financial organisations*. CARR-Analysis of Risk and Regulation; 2013. ISBN 9781909890046.
- Pretty J. Agricultural sustainability: concepts, principles and evidence. *Philos Trans R Soc Lond B Biol Sci*. 2008;363(1491):447-65.
- Qureshi I, Khan A, Schaeffer D. The role of technology entrepreneurship towards economic growth: an application of RFID in livestock sector of Pakistan. *Eur J Bus Manag*. 2016;8:8-18.
- Radostits OM, Gay CC, Hinchcliff KW, Constable PD. *Veterinary medicine: a textbook of the diseases of cattle, horses, sheep, pigs, and goats*. Veterinary Medicine; 2007.
- Ries E. *The lean startup: how today's entrepreneurs use continuous innovation to create radically successful businesses*. Currency; 2017. ISBN 9781524762407.
- Ross SA, Westerfield RW, Jaffe JF. *Corporate finance*. 10th ed. New York: McGraw-Hill, Irwin; 2013.
- Rothaermel FT, Thursby M. Incubator firm failure or graduation?: the role of university linkages. *Res Policy*. 2005;34(7):1076-90.
- Safari A, Das A. Entrepreneurial failure analysis using quality management approaches. *Total Qual*

- Manag Bus Excell. 2022;34(1-2):235-60. DOI: 10.1080/14783363.2022.2043739.
- Sahlman WA. The structure and governance of venture-capital organizations. *J Financ Econ*. 1990;27(2):473-521.
- Scarborough NM, Cornwall JR. *Essentials of entrepreneurship and small business management*. 8th ed. London: Pearson; 2016. ISBN 9781292094861.
- Schaltegger S, Wagner M. Sustainable entrepreneurship and sustainability innovation: categories and interactions. *Bus Strateg Environ*. 2011;20(4):222-37.
- Schilling MA. *Strategic management of technological innovation*. 1st ed. New York: McGraw-Hill Education; 2017. ISBN 9781264080939.
- Schmitt B. *Customer experience management: a revolutionary approach to connecting with your customers*. John Wiley & Sons; 2010. ISBN 9780471473978.
- Schmitz JA Jr. Imitation, entrepreneurship, and long-run growth. *J Polit Econ*. 1989;97(3):721-39.
- Schumpeter JA. *The theory of economic development: an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. Harvard University Press; 1934.
- Shane S, Venkataraman S. The promise of entrepreneurship as a field of research. *Acad Manage Rev*. 2000;25(1):217-26. DOI: 10.2307/259271
- Shane S. *A general theory of entrepreneurship: the individual-opportunity nexus*. Edward Elgar Publishing; 2003.
- Sharma I, Dhiman R, Srivastava V. *Effective leadership and organization's market success*. Chennai, India: Taylor & Francis; 2023. DOI: 10.4324/9781003415565.
- Shilcock M, Stutchfield G. *Veterinary practice management: a practical guide*. Veterinary Practice Management; 2016.
- Silva E, Beirão G, Torres A. How startups and entrepreneurs survived in times of pandemic crisis: implications and challenges for managing uncertainty. *J Small Bus Strat*. 2023;33(1):84-97. DOI: 10.53703/001c.72084.
- Singh S, Corner P, Pavlovich K. Coping with entrepreneurial failure. *J Manag Organ*. 2007;13(4):331-44. DOI: 10.5172/jmo.2007.13.4.331.
- Slack N, Chambers S, Johnston R. *Operations management*. Financial Times Prentice Hall; 2010. ISBN 9780273731603.
- Smith BP, Pusterla N. *Large animal internal medicine*. 6th ed. Mosby; 2019. ISBN 9780323676885.
- Stranzinger G, Went DF. Molecular genetics as a diagnostic tool in farm animals. *Biotechnol Annu Rev*. 1996;2:447-64. DOI: 10.1016/s1387-2656(08)70020-6.
- Thomran M, Alshallaqi M, Al-Mamary YH, Abdulrab M. The key enablers of competitive advantage formation in small and medium enterprises: the case of the Ha'il region. *Front Psychol*. 2022;13:1030405. DOI: 10.3389/fpsyg.2022.1030405.
- Tidd J, Bessant J. *Managing innovation: integrating technological, market and organizational change*. 7th ed. India: Wiley; 2020. ISBN 9781119713302.
- Torquati B, Venanzi S, Ciani A, Diotallevi F, Tamburi V. Environmental sustainability and economic benefits of dairy farm biogas energy production: a case study in Umbria. *Sustainability*. 2014;6:6696-713. DOI: 10.3390/su6106696.
- Torrington D, Hall L, Taylor S. *Human resource management*. 6th ed. Harlow: Financial Times Prentice Hall; 2005.
- Trott P. *Innovation management and new product development*. 4th ed. Boston: Pearson; 2017. ISBN 9781292251523.
- Tuten TL, Solomon MR. *Social media marketing*. 3rd ed. London: Sage Publications; 2018. ISBN 9781526423863.
- U.S. Patent and Trademark Office (USPTO). *General information concerning patents*. 2019. Available from: <https://www.uspto.gov/patents/basics>.
- Wennekers S, Thurik R. Linking entrepreneurship and economic growth. *Small Bus Econ*. 1999;13:27-56.

- Wolfert S, Ge L, Verdouw C, Bogaardt MJ. Big data in smart farming—a review. *Agric Syst.* 2017;153:69-80.
- Womack J, Jones D, Roos D. *The machine that changed the world: the story of lean production, Toyota's secret weapon in the global car wars that is now revolutionizing world industry.* New York: Free Press; 1990. ISBN 9781416554523.
- World Intellectual Property Organization (WIPO). *World intellectual property indicators 2020.* WIPO; 2020.
- Zahra SA, George G. International entrepreneurship: the current status of the field and future research agenda. In: Hitt M, Ireland R, Camp S, Sexton D, editors. *Strategic entrepreneurship: creating a new mindset.* Blackwell; 2002. p. 255-88.
- Zahra SA, Nielsen AP. Sources of capabilities, integration and technology commercialization. *Strateg Manag J.* 2002;23(5):377-98.
- Zahra SA. Predictors and financial outcomes of corporate entrepreneurship: an exploratory study. *J Bus Ventur.* 1991;6(4):259-85.

BÖLÜM 16

Veteriner Klinik İşletmeciliği Kapsamında Temel Ekonomik Prensipier ve Yönetisel Uygulamalar

Yılmaz ARAL¹, Şükrü ORKAN²

GİRİŞ

Türkiye’de son dönemde, özellikle Ankara, İstanbul, İzmir gibi Büyükşehirlerde özel veteriner kliniklerinin sayısı hızla artmakta ve ülke genelinde yaygınlaşmaktadır. 2024 yılı temmuz ayı itibari ile ülkemizde, 8862 adet özel veteriner kliniği, 123 adet özel poliklinik ve 99 adet hayvan hastanesi bulunmakta ve bunların yarısına yakınının pet hayvan üzerine yoğunlaştığı bilinmektedir. Hayvancılıkta gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de son dönemde veteriner klinik işletmeciliğinde güncel ve özel önem taşıyan konular içerisinde yönetimsel stratejiler ve işletmecilik prensipleri doğrultusunda yapılan çalışmalar ön plana çıkmaktadır.

Türkiye’de evcil hayvan veteriner kliniklerinin sayısındaki hızlı artışta, köpek ve kedi sahiplerinin artan hizmet talebinin yanı sıra yeni mezun olan çok sayıda veteriner hekim için kamudaki istihdam olanaklarının sınırlı olması, mesleki ideal, kendi işyerini açarak daha yüksek gelir elde etme ve bağımsız çalışma isteğinin rol oynadığı bildirilmiştir. Klinisyenler için hekimlik nosyonunu başarı temelinde sağlamlaştıran temel dinamikler içerisinde, işletme yönetiminde profesyonel yaklaşım, iyileştirici uygulamalar, performans analizi ve ekonomik değerlendirmeler başta gelmektedir.

¹ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., yaral@veterinary.ankara.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1580-3100

² Araş. Gör., Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., orkan@ankara.edu.tr ORCID iD: 0009-0008-5452-9432

- Klinik hizmetlerinde uzmanlaşmaya ve mesleki hizmet içi eğitime önem verilmesi,
- Kliniğe hasta akışının, hasta-vaka başı maliyet ve gelirin belirlenmesi,
- Klinik işletmelerinde başarılı yönetim ve işletmeciliğe ilişkin temel hususların anlaşılması ve pratikte uygulanması bulunmaktadır.

Sonuç olarak, veteriner klinik işletmeciliğinde klinik sahibi ve yöneticilerinin bütüncül bir yaklaşım çerçevesinde kuruluş yeri seçiminden ürün-hizmet fiyatlandırmaya, personel seçimi ve maaş sisteminden hasta sahibi memnuniyetine, sabit ve değişken maliyetlerden işletme kârlılığının tespit edilmesine, stok takibinden pazarlama stratejilerinin belirlenmesine kadar her aşama ve süreçte analitik düşünen, yenilikçi, araştırmacı ve planlayıcı niteliklerine haiz şekilde hareket etmesi büyük önem taşımaktadır. Kliniklerde yüksek kazanç ve sürdürülebilir ekonomik yapının temelinde istikrarlı olduğu kadar güncel piyasa koşullarında dinamik, akılcı ve stratejik yönetsel karar ve uygulamalar mevcut bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ackerman L. Blackwell's five-minute veterinary practice management consult: John Wiley & Sons; 2013.
- Altın O, Aral Y, Tümbaş S. Veteriner Klinik İşletmelerinde Personel Yönetimi. Ayvazoğlu PD, Aydın E, editör, Veteriner Hekimlikte Klinik İşletmeciliği ve Yönetimi, Akademisyen Kitabevi; 2021 sayfa: 39-55. Ankara.
- ARAL Y, CEVGER Y, DEMİR P, AYDIN E. Ankara ili evcil hayvan veteriner kliniklerinin yönetsel ve ekonomik açıdan değerlendirmesi. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi. 2010;16(3):503-508.
- Aral Y. Veteriner Klinik Yönetiminde Mükemmeliyet ve Ekonomik Başarı. Birinci Uluslararası Veteriner Klinik Yönetimi ve İşletmeciliği Kongresi; 2020 27-29 Şubat 2020. İstanbul.
- Ballantyne KC, Buller K. Experiences of veterinarians in clinical behavior practice: A mixed-methods study. Journal of Veterinary Behavior. 2015;10(5):376-383.
- da Silva CR, Gomes AAD, dos Santos-Doni TR, Antonelli AC, da Costa Vieira RF, da Silva ARS. Suicide in veterinary medicine: A literature review. Veterinary world. 2023;16(6):1266-1276.
- Felsted KE. Veterinary Practice Profitability: You Have to Measure It to Manage It. The Veterinary Clinics of North America Small Animal Practice. 2023;S0195-5616 (23) 00152.
- Fink-Miller EL, Nestler LM. Suicide in physicians and veterinarians: risk factors and theories. Current opinion in psychology. 2018;22:23-26.
- Henry C. Veterinary Business and Enterprise: Theoretical Foundations and Practical Cases: Elsevier Health Sciences; 2013.
- Mamalis LA. Building Value for Veterinary Practice Sale. The Veterinary Clinics of North America Small Animal Practice. 2023;S0195-5616 (23) 00162.
- Muller MG. Modern Veterinary Practice Management: Nıva Science Pub Inc.; 2013.
- Nett RJ, Witte TK, Holzbauer SM, Elchos BL, Campagnolo ER, Musgrave KJ, et al. Risk factors for suicide, attitudes toward mental illness, and practice-related stressors among US veterinarians. Journal of the American Veterinary Medical Association. 2015;247(8):945-955.
- Ozsvari L, editor Practise management in the Hungarian small animal veterinary clinics. New Trends in Management in the 21th Century Conference; 2014.
- Peker A, Aral Y, Sarihan Şahin T. Veteriner Klinik Yönetiminde Başarı Üzerine Etki Eden Faktörler.

- Ayvazoğlu PD, Aydın E, editör, Veteriner Hekimlikte Klinik İşletmeciliği ve Yönetimi, Akademisyen Kitabevi; 2021 sayfa: 93-120, Ankara.
- Shilcock, M, Stutchfield, G. Veterinary practice management: a practical guide (Second edition), Saunders Ltd.; 2008
- T. C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Serbest Veterinerlik ve Veteriner Laboratuvarları 2024 [Available from: <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Veteriner-Hizmetleri/Serbest-Veterinerlik-Ve-Veteriner-Laboratuvarlari>].
- Viguerie P, Smit S, Baghai M. Granularity: Smart Choices to Grow Your Business in Good Times and Bad: Marshall Cavendish; 2010.
- Wells J, Watson K, E. Davis R, Siraj A. Quadri S, R. Mann J, Verma A, et al. Associations among stress, anxiety, depression, and emotional intelligence among veterinary medicine students. International journal of environmental research and public health. 2021;18(8):3934.
- Witte TK, Spitzer EG, Edwards N, Fowler KA, Nett RJ. Suicides and deaths of undetermined intent among veterinary professionals from 2003 through 2014. Journal of the American Veterinary Medical Association. 2019;255(5):595-608.

BÖLÜM 17

Çevre ve Doğal Kaynaklar Ekonomisi

Savaş SARIÖZKAN¹, Mehmet KÜÇÜKOFLAZ²

ÇEVRE VE DOĞAL KAYNAKLAR

Çevre

İnsanoğlu, antik çağlardan günümüze kadar çevreden (doğa) pek çok farklı şekilde yararlanarak varlığını sürdürmüştür. Çevre tanımının, çevrenin geniş bir kavrama sahip olması, kapsadığı alanların belli bir sınırlarının olmaması ve boyutlarının derinliği nedeniyle yapılması zor olsa da genel anlamda bilinen bir tanım olarak çevre; insanların ve diğer canlıların (hayvanlar vs.) yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve etkileşimde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik ortam olarak ifade edilmektedir. Yapılan bu genel çevre tanımı sayesinde çevrenin kapsamadığı alan ve süreç kalmamaktadır. Böylece çevre insan dışında yer alan canlı, cansız, tarihi ve kültürel varlıklar ile birçok biliminde konusunu oluşturmuştur. Örneğin; antropologlar kültürel çevreyi, sosyologlar sosyal ve kurumsal çevreyi, kent bilimciler kentsel çevreyi, tarihçiler ise tarihi çevreyi kendilerine konu edinmişlerdir.

Birçok bilim alanına konu olan çevre, atmosfer, biyosfer, hidrosfer ve litosfer şeklinde dört kısımdan meydana gelmektedir.

Atmosfer: Dünyayı çevreleyen, kalınlığı 120 kilometreye yaklaşan gaz karışımına denir. Atmosfer olarak tanımlanan bu hava tabakasının içerisinde nitrojen, oksijen, argon, neon, helyum, hidrojen, xenon gibi sabit gazlar ve su buharı, karbondioksit, metan, nitroz oksit, ozon, partiküller ve kloroflorokarbon gibi değişebilir gazlar bulunmaktadır.

Biyosfer: Canlı yüzey ve ekosfer olarak da bilinen biyosfer katmanı canlı varlıkların yaşamlarını sürdürdüğü ve sürdürmesi için içerisinde su, toprak ve havanın bulunduğu bir katmandır.

¹ Prof.Dr., Erciyes Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., ssariozkan@erciyes.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2491-5152

² Dr.Öğr.Üyesi, Kafkas Üniversitesi, Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., mehmetoflaz38@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-3256-4735

ruz, tedbir alıp dönüştürüyoruz ve daha sağlam yapıyoruz, aynı şekilde hayvancılıkta da yeni yapılanmaya gidilebilir.

Sonuç olarak; iklim değişikliği, dünyanın karşı karşıya olduğu en büyük çevre problemidir ve hayvansal üretimin önündeki en büyük tehdittir. Hayvancılık sektörü, iklim değişikliğine neden olan çok sayıda faktör arasında belki de en masumu olarak kabul edilebilir. Her şeye rağmen, yeryüzünün dengesinin bozulması, insan eliyle olduğundan yine bunun geri dönüşü de nihayetinde insanlara olmaktadır. Yeryüzüne zarar veren tüm girişimlerin azaltılması, ülkelerin ve her bir insanın görevidir. Başkasından beklemek yerine kendimizden başlamak üzere alınması gereken önlemler konusunda bilinçlenerek ve bilinçlendirilerek bu sürece katkı verilmesi, farkındalık oluşturulması gelecek nesillere daha yaşanabilir Dünya bırakılması açısından zorunlu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Acemoğlu D, Laibson D, List JA, Şener S. Makroekonomi. İstanbul: Beta Basım Yayım, İstanbul; 2016.
- Adams S, Lambert D. Earth science science visual resources an illustrated guide to science. Essex; 2006.
- Akın G. Küresel ısınma, nedenleri ve sonuçları. DTCF 2006; 46(2): 29-43.
- Aldemir Ş, Kaypak Ş. (2008). Eko-Ekonomi kavramı ve Türkiye için bölgesel ölçekli bir değerlendirme, 2. Ulusal İktisat Kongresi, 20-22 Şubat, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir-Türkiye.
- Ağır H, Türkmen S. Ekonomik büyümeye etkisi bakımından doğal kaynaklar: dinamik panel veri analizi. Gaziantep Univ J Soc Sci 2020; 19(3): 840-852.
- Balcı E, Şenol V, Eşel E, Günay O, Elmalı F. 65 yaş ve üzeri bireylerin depresyon ve malnutrisyon durumları arasındaki ilişki. Turk J Public Health 2012; 10(1): 37-43.
- Barrell J. The strength of the Earth's crust. J. Geol 1914;22(7): 655-683.
- Bayraç HN, Doğan E. Türkiye'de İklim Değişikliğinin Tarım Sektörü Üzerine Etkileri. OGUİİBF Derg 2016; 11(1): 23-48.
- Başol K, Durman M, Çelik MY. Kalkınma sürecinin lokomotifini; doğal kaynaklar. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2005; (14): 61-71.
- Başol K, Durman M, Önder H. Doğal kaynakların ve çevrenin ekonomik analizi. Alfa Aktüel Yayınları; 2007.
- Başoğlu A, Telatar OM. İklim değişikliğinin etkileri: tarım sektörü üzerine ekonometrik bir uygulama. KTÜSBE derg 2013; 6: 8-16
- Budak S. Avrupa birliği ve Türk çevre politikası: Avrupa Topluluğu'nun çevre politikası ve Türkiye'nin uyum sorunu. Ankara: Buke yayınları, 2000.
- Dağdemir Ö. Çevre sorunlarına ekonomik yaklaşımlar ve optimal politika arayışları. Ankara: Gazi Kitabevi; 2003.
- Dellal İ. Küresel iklim değişikliği ve enerji kıskacında tarım ve gıda sektörü. İGEME'den Bakış 2008; 35: 103-111.
- Demir E, Yalçın H. Türkiye'de çevre eğitimi. TÜBAD 2014;(2): 7-18.
- Demir P, Cevger Y. Küresel ısınma ve hayvancılık sektörü. Vet Hek Dern Derg 2007; 78 (1): 13-6.
- Diñçer MZ. Mikro ekonomi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi AUZEF; 2018.
- Ertek T. Makroekonomiye giriş, İstanbul: Beta Yayınları; 2005.
- FAO, 2024. <https://www.fao.org/faostat/en/#data>
- Görgülü M, Koluman Darcan N, Göncü Karakök S. Animal husbandry and global warming. 5. Ulu-

- sal Hayvan Besleme Kongresi. 30 Eylül- 3 Ekim 2009; Çorlu-Türkiye.
- Handayani K, Anugrah P, Goembira F, Overland I, Suryadi B, Swandaru A. Moving beyond the NDCs: ASEAN pathways to a net-zero emissions power sector in 2050. *Appl. Energy* 2022; 311.
- Johnson DL, Ambrose SH, Bassett TJ, Bowen ML, Crummey DE, Isaacson JS, et al. Meanings of environmental terms. *J Environ Qual* 1997; 26(3): 581-589.
- Keleş R, Hamamcı C. Çevrebilim. Ankara: 67, imge Kitabevleri Yayınları; 1993.
- Koluman N. Küresel ısınma, iklim değişikliği ve hayvansal üretim, 6. Zootekni Bilim Kongresi. 23-25 Haziran 2009; Erzurum-Türkiye
- Koluman N. Küresel ısınma, iklim değişikliği ve hayvansal üretim, 6. Zootekni Bilim Kongresi. 23-25 Haziran 2009; Erzurum-Türkiye
- Kuyucuklu N. Doğal kaynaklar ve çevre ekonomisi. İstanbul: Filiz Kitabevi; 1998.
- Köknaoğlu H, Akünal T. Küresel ısınmada hayvancılığın payı ve zooteknist olarak bizim rolümüz. *SDÜ Zir Fak Derg* 2010; 5 (1): 67-75.
- Kösemihal NŞ. Toplumsal çevre ve konut ilişkileri. *İstanbul University Journal of Sociology*, 1967;2(21-22): 175-184.
- Kılıç İ, Amet B. Bir süt sığırısı işletmesinin karbon ayak izinin tahminlenmesi: Bursa örneği. *JAFAG* 2017; 34: 134-42.
- Lacetera N, Bernabucci U, Ronchi B, Nardone A. Physiological and productive consequences of heat stress. The case of dairy ruminants. In *Proceedings of the Symposium on interaction between Climate and Animal Production: EAAP Technical Series* 2003; 7: 45-60.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü [Online]. 2024 Jun 10 [cited 2024 Aug Jun 11]; Available from: <https://www.mgm.gov.tr/genel/cocuklaricin.aspx?s=2#:~:text=Atmosferin%20bile%C5%9Fimi,i%C3%A7in%20%C3%A7ok%20%C3%B6nemli%20ve%20ya%C5%9Famsald%C4%B1r>.
- Model EA. The global livestock environmental assessment model. *Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)* 2017; s. 22-6.
- Nardone A, Ronchi B, Lacetera N, Ranieri MS, Bernabucci U. Effects of climate changes on animal production and sustainability of livestock systems. *Livest Sci* 2010; 130 (1-3): 57-69.
- Nealson KH, Conrad PG. Life: past, present and future. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences* 1999;354: 1923-1939.
- Pearce DW, Turner RK. *Economics of natural resources and the environment*. Maryland : Johns Hopkins University Press; 1989
- Petrovica Z, Djordjevic V, Milicevic D, Nastasijevic I, Parunovic N. Meat production and consumption: environmental consequences. *Procedia Food Sci* 2015; 5: 235-8.
- Scott R. *A greek-english lexicon*. Vol. 2. London; At the Clarendon Press; 1925.
- Seker SE (2014). Maslow'un İhtiyaçlar Piramiti (Maslow Hierarchy of Needs). *YBS Ansiklopedi*, 1 2014;(1): 43-45.
- Sencar P. Türkiye'de çevre koruma ve ekonomik büyüme ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Edirne; Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2007.
- Turgut N. Çevre hukuku:(karşılaştırmalı inceleme). Ankara: Savaş Kitap; 1998.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) [Online]. 2024 May 15 [cited 2024 May 15]; Available from: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27675>.
- Özmen MT. Sera gazı-küresel ısınma ve Kyoto Protokolü. *İMO Derg* 2009; 453(1): 42-6.
- Özsabuncu İH, Uğur AA. Doğal kaynaklar: ekonomi, yönetim ve politika. Ankara: İmaj yayınevi; 2005.
- Ünder H. Çevre felsefesi-etik ve metafizik görüşler. Ankara: Doruk Kitabevi; 1996.
- Ünver İS, Beyaz KB, Rezaei, F. Doğal Kaynaklar ve Tarım. *TÜBAD* 2013; 104-109.
- Ün ÜT. Doğal kaynaklar ve çevre kirliliği. Öğütveren ÜB, editor. Çevre sorunları ve politikaları. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 2012. p. 46-68
- Wiedmann T, Minx J. A definition of 'carbon footprint'. *Ecological economics research trends* 2008; 1: 1-11.

BÖLÜM 18

Hayvancılık Politikaları

Mehmet Ferit CAN¹

GİRİŞ

Hayvancılık politikaları yalnızca sektördeki mevcut sorunların ve destekleme tutarlarının tartışıldığı aktüel bir konu değil, ulusal kaynak ve öncelikler ile küresel eğilim ve yükümlülükler çerçevesinde ortak akılla planlanıp yönetilen, kendine has amaç ve araçlara sahip çok boyutlu bir meseledir. Karar alıcıların amaçlara ulaşmada benimsediği yöntem ve uygulamalar bütünü olan politikalar, bu kitapta değinilen alt başlıklara münferit çözümler üretirken, diğer yandan sıkı irtibatlı olan bu konuları bütüncül değerlendirir. Zira yatırımdan üretim planlamasına, ıslah ve verimlilikten teknolojiye, sürü sağlığı yönetiminin halk sağlığına, gıda güvenliği ve güvencesinden arz-talep dengesi ve fiyat istikrarına, örgütlenmeden pazarlamaya, kırsal kalınma ve yoksulluğun azaltılmasından doğal kaynakların korunması ve uluslararası ticarete kadar iç içe geçmiş konularda hedeflere ulaşmak eşzamanlı ve dengeli bir yaklaşım gerektirir. Bu politikalarla sektöre müdahalenin gerekçesi yalnızca aksayan yönleri düzeltip güçlendirme sorumluluğu değil, aynı zamanda hayvansal üretim, arz ve talebinin kendine has özelliklerinin getirdiği zorunluluktur.

Hayvancılık politikaları ile bir yandan amaca uygun hedefler belirlenip stratejik istikamet çizilirken, diğer yandan sektörü teşvik edici, sınırlayıcı, koruyucu veya dönüştürücü bir fonksiyon icra edilir. Bu amacın gerçekleşmesinde aktörlerin plan ve uygulama süreçleri hakkında ilgili ve bilgi olmaları, nitelikli ve aktif katılım sağlamaları önemlidir. Üretici, sanayici ve tüketici üzerinde güçlü etkilere sahip bu politikalar, aynı zamanda veteriner hekimler gibi meslek gruplarını ve yükseköğretimin ilgili birimlerinde eğitim gören öğrencileri de yakından ilgilendirir.

Hayvancılık politikalarının amaçları ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre genellikle farklılaşırken, kullanılan yöntem ve araçlar bakımından birçok ülkeler arasında benzer-

¹ Prof. Dr. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği AD., feritcan@mku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0944-9192

Son olarak, kalıcı başarıda üniversiteler, meslek örgütleri, üretici birlikleri, medya ve diğer sivil toplum kuruluşlarının da sektördeki sorunları aktif takibi ve rasyonel öneriler üretmeleri önemlidir. Güçlü bir veteriner teşkilatının merkezinde olduğu teknik ve ekonomik yönden teoriye ve pratiğe hâkim liyakatli kadroların hedef ve amaçlara ulaşmadaki kilit rolü de unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Aköz S. Politika kavramının siyaset kavramı yerine kullanılması ve bilimsellik tartışmaları bağlamında devlet olgusuyla ilişkisi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2018; 3(5): 160-180.
- Anonim. Agricultural cost-share programs. Chesapeake Bay Foundation. <https://www.cbf.org/issues/agriculture/agricultural-cost-share-programs.html> Erişim tarihi: 22.05.2024
- Aral S, Cevger Y. Türkiye'de Cumhuriyet'ten günümüze izlenen hayvancılık politikaları. Türkiye 2000 Hayvancılık Kongresi 2000; 31: 38-56.
- Barnes A, Sutherland LA, Toma L, Matthews K, Thomson S. The effect of the Common Agricultural Policy reforms on intentions towards food production: Evidence from livestock farmers. Land use policy 2016; 50: 548-558.
- Bulan S. Türkiye'de hayvancılık (1923-1950). Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2019.
- Can MF, Hamurcu Y. Aşgari ücret tarifelerinin veteriner klinikleri açısından ekonomik önemi. Veteriner Hekimlikte Klinik İşletmeciliği ve Yönetimi 2021; Bölüm:8, p: 121-140. Akademisyen Yayınevi, ISBN: 978-625-8430-14-1
- Can MF, Sakarya E. Dünya ve Türkiye'de tarım ve hayvancılık kooperatiflerinin tarihsel gelişimi, iktisadi önemi ve mevcut durumu. Vet Hekim Der Derg 2012; 83(1): 27-36.
- Can MF. A cluster analysis on the potential of livestock farming: Türkiye in a global context. Tropical Animal Health and Production 2023; 55: 338.
- Can MF. Türkiye hayvancılık politikalarının AB ile etkileşimi ve olası sonuçları. Ata Univ Vet Bil Derg 2018;13 (2): 242-250.
- Can MF. Hayvancılık yatırım projeleri, fizibilite çalışmaları ve ekonomik önemi. Hayvancılık Sektörüne Ekonomik Bakış 2020; Bölüm:6, p: 139-176. Iksad Publishing House, ISBN: 978-625-7687-16-4
- Çetin B. Tarım Ekonomisi 2010; 1. Baskı. 209-219, Dora Yayınları, Bursa.
- Doğan Z, Arslan S, Berkman A. Türkiye'de tarım sektörünün iktisadi gelişimi ve sorunları: tarihsel bir bakış. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2015; 8(1): 29-41.
- Erdal H, Erdal G, Ayyıldız B. Are support policies for sustainable livestock important? Causality between animal existence and support policies: VECM analysis for Turkey. Journal of Animal and Plant Sciences-Japs, 2021; 31(1).
- European Comission. The common agricultural policy: 2023-27. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en Erişim tarihi: 14.05.2024
- FAO (2024a). Low-income food-deficit countries (LIFDCs) - List updated June 2023. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/countryprofiles/lifdc/en/> Erişim tarihi: 22.05.2024
- FAO. About FAO. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/about/about-fao/en/> Erişim tarihi: 05.06.2024
- Gaberli Ü. Ekonomik yapısal değişim kavramı üzerine bir inceleme. Sosyal Bilimler Metinleri 2022; (1): 55-64.

- Günlü A, Mat B. Hayvansal üretimde uygulanan ekonomik politikalarının yapısal değişim analizinin araştırılması (1969-2006). II. Ulusal Hayvancılık Ekonomisi Kongresi, Kongre Kitabı, 26-32, 2017, Antalya.
- Hammada A, Birinci A, Bilgiç A, Bilgin ÖC. Süt ve süt ürünleri talebinin kısıtlı GİR modeli ile tahmin edilmesi: TRA1 bölgesi örneği. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi* 2022; 9(1): 173-187.
- Karabağ H. İkinci Dünya Savaşı sonrası Amerikan tarım politikaları ve az gelişmiş ülkeler tarımsal ekonomisi üzerindeki etkileri (1945-2000). *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2021; 22(40): 253-299.
- Khoiriyah N, Forgenie D, Iriany A. Estimating household price and income elasticities for animal-sourced food: the case of bengkulu province, Indonesia. *AGRIS On-line Pap. Econ. Inf* 2023; 15(3): 73-85.
- Koç G, Uzman A. Analyzing the effects of livestock policies on farm-level efficiency in Turkey; Thrace Region Case. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi* 2022; 19(3): 515-528.
- Kumbhakar SC, Lien G. Impact of subsidies on farm productivity and efficiency. The economic impact of public support to agriculture: An international perspective 2010; 109-124.
- Myers S. What is the (Food and) Farm Bill and Why Does It Matter? Market Intel, 600 Maryland, Washington DC, US. <https://www.fb.org/market-intel/what-is-the-food-and-farm-bill-and-why-does-it-matter> Erişim tarihi: 21.05.2024
- OECD. Agricultural policy choices in developing countries: A Synthesis. (by Jonthan Brooks). Global Forum on Agriculture 29-30 November 2010 Policies for Agricultural Development, Poverty Reduction and Food Security OECD Headquarters, Paris.
- OECD. Agricultural policy monitoring and evaluation 2023: Adapting agriculture to climate change. 6.Brasil. Organisation for Economic Co-operation and Development https://www.oecd-ilibrary.org/sites/5f1b8b6e_en/index.html?itemId=/content/component/5f1b8b6e-en Erişim tarihi: 29.05.2024
- Oğul B. Tarımsal destekler ve tarımsal üretim ilişkisi: Türkiye ekonomisi üzerine ampirik bulgular. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi* 2022; 8(1): 44-56.
- Parlakay O, Yavuz A. Negatif dışsallıkların çevreye olumsuz etkilerinin önlenmesinde kullanılan çözüm yolları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* 2016; (57): 210-220. Resmi Gazete (2006). Tarım Kanunu. 25/4/2006 tarih ve 26149 sayılı Resmi Gazete.
- Resmi Gazete. Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği. 15/10/2011 tarih ve 28085 sayılı Resmi Gazete.
- Tan S, Everest B. Agricultural support policies in Turkey. In: International Conference on Eurasian Economies, 2015.
- TDK. Politika, Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Erişim: <https://sozluk.gov.tr/> Erişim tarihi: 26.04.2024
- TEPGE. Durum ve tahmin kırmızı et, 2023. Yayın No: 374. ISBN: 978-625-8451-94-8. Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, Çankaya/Ankara.
- TOB (2024b). Tarımsal destekler, Tarım ve Orman Bakanlığı, <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler> Erişim tarihi: 30.04.2024
- TOB. Misyonumuz-vizyonumuz, Tarım ve Orman Bakanlığı. <https://www.tarimorman.gov.tr/Link/1/Misyonumuz-Vizyonumuz> Erişim tarihi: 06.05.2024
- TUİK. İstatistiksel tablolar, Hayvancılık istatistikleri, Tarım. Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Tarim-111> Erişim tarihi: 03.06.2024
- Türkey O. Mikroiktisat Teorisi. İmaj Yayınevi, Ankara, 2004.
- UN. About Us, Member States, Main Bodies. United Nations. <https://www.un.org/en/about-us/member-states> Erişim tarihi: 10.06.2024
- USDA. Farm bill spending. Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. <https://www.ers.usda.gov/topics/farm-economy/farm-commodity-policy/farm-billspending/#:~:text=The%20Congressional%20Budget%20Office%20%28CBO%29%20projected%20the%20total,be%20%24428%20billion%20over%20the%205year%20period%202019%E2%80%9323>.

- Erişim tarihi: 15.05.2024
- USDA. Farming and farm Income. Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. <https://www.ers.usda.gov/data-products/ag-and-food-statistics-charting-the-essentials/farming-and-farm-income/> Erişim tarihi: 29.05.2024
- USDA. U.S. Agricultural policy review, 2021. A report summary from the Economic Research Service, U.S. Department of Agriculture. February 2023.
- Ören, MN, Bahadır B. Türkiye’ de ve OECD ülkelerinde hayvansal ürün politikaları ve bu politikalar sonucu ortaya çıkan transferler. Hayvansal Üretim 2005; 46(1).
- WB. Inflation, consumer prices (annual %) – Türkiye, 1960-2022. Data, World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=2022&locations=TR&start=1960&view=c-hart> Erişim tarihi: 27.05.2024
- WOAH. Who we are. What we do. World Organisation for Animal Health. <https://www.woah.org/en/home/> Erişim tarihi: 11.06.2024
- WTO. About WTO. The World Trade Organization. https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm Erişim tarihi: 11.06.2024
- Yüceer SE, Tan S, Semerci A. Türkiye’de 2000-2020 döneminde tarımsal destekleme politikalarının gelişiminin incelenmesi. Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi 2020; 1(2): 36-46.